

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Karel Kullamaa

**AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE VÄLISPOLIITILINE PÖÖRE AASIASSE JA SELLE
MÕJUD EUROOPA JULGEOLEKUPOLIITIKALE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Raul Toomla, PhD

Tartu 2024

Autorsuse deklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 8911

Karel Kullamaa, 18.05.2024

Annotatsioon

Ameerika Ühendriikide poolne julgeolekugarantii on ajalooliselt olnud Euroopa julgeolekupoliitika keskseks osaks. Käesoleva uurimistöö eesmärk oli uurida Ameerika Ühendriikide Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitika mõju NATO Euroopa liitlaste julgeolekupoliitikale. Töö teoreetiliseks aluseks oli Glenn Snyderi liiduteooria ja selles tutvustatud hülgamise (*abandonment*) ja lõksujäämise (*entrapment*) mõisted. Uurimuse läbiviimisel kasutati peamiselt kvantitatiivset andmeanalüüsi. Võrreldi andmeid USA vägede paigutamise, USA sõjalise välisabi, Euroopa riikide kaitsekulutuste ja kaitsekoostöö kulutuste kohta aastatel 2001-2022. Samuti viidi läbi korrelatsioonianalüüs Euroopa liitlastele antava sõjalise välisabi ning Euroopa riikide kaitsekulutuste ja koostöö vahel. Nende analüüside tulemused näitavad, et USA Aiasse pöördumise poliitikal ei ole olnud märgatavat mõju Euroopa julgeolekupoliitikale, ning USA panus Euroopa kaitsele ei vähenenud oluliselt pärast Aiasse pöördumise poliitika algust, vaid on hoopis suurenenud tänu Venemaa poolt tuleneva ohu suurenemisele. Üldiselt on Euroopat puudutav julgeolekupoliitika olnud juhitud geopoliitiliste sündmuste poolt, nagu Venemaa sissetung Ukrainasse 2014. ja 2022. aastal.

Abstract

The security guarantee provided by the United States has historically been at the center of European security policy. The intention of this research paper was to study the effects of the United States's pivot to Asia policy on NATO's European allies. At the core of this paper was Glenn Snyder's alliance theory and the concepts of abandonment and entrapment introduced in it. Quantitative analysis methods were used to conduct the analysis. Data on US troop deployments, US military foreign aid, European state's defense spending, and cooperative defense spending during 2001-2022 was compared. Correlation analysis was also done between military foreign aid to European allies and European states' defense spending and cooperation. The findings revealed by these analyses show that the United States pivot to Asia policy has not had a noticeable effect on European security policy. This is most likely due to the United States' security commitments not decreasing substantially after the pivot but increasing due to renewed threats to alliance members from Russia. Overall, the main force driving US and European security policy regarding collective security in Europe was driven by geopolitical events, mainly Russia's invasion of Ukraine in 2014 and 2022.

Sisukord

Autorsuse deklaratsioon.....	2
Annotatsioon.....	3
Abstract.....	3
Sissejuhatus.....	5
1. Teoreetiline raamistik.....	7
1.1 Mis on julgeolek?.....	7
1.2 Liiduteooria ning hülgamine ja lõksujäämine.....	7
1.3 Uurimustöö argument.	9
2. Empiirilise juhtumi taust.....	10
2.1 Mis on USA Aiasse pöördumise poliitika?.....	11
3. Töö uurimismeetod.....	14
3.1 Meetodi kirjeldus.....	14
3.2 Töös kasutatud andmed.....	17
4. USA Aiasse pöördumise poliitika mõjud Euroopas.....	19
4.1 USA vägede paiknemine Euroopas.....	19
4.2 USA rahaline panus Euroopa julgeolekule.....	23
4.3 Muutused Euroopa riikide kaitsekuludes.....	27
4.3.1 Euroopa riikide kaitsekulude võrdlus.....	27
4.3.2 Kaitsekulude ja USA välisabi korrelatsioonid.....	29
4.4 Muutused Euroopa riikide kaitsekoostöös.....	31
5. Järeldused ja arutelu.....	36
Kokkuvõte.....	38
Kasutatud Allikad.....	40

Sissejuhatus

Peale teise maailmasõja lõppu on Euroopa julgeolekualases koostöös alati olnud olulisel kohal mõte ühisest Euroopa armeest. Siiani on aga kõik katsed Euroopas laialdaselt kaitsekoostööd süvendada läbikukkunud. Kõige kuulsam neist oli Euroopa Kaitsekaitseühendus (European Defence Community), mis vaatamata USA poliitilisele toele, 1954. aastal läbi kukkus. Peale seda ununes Euroopa Liidu sees pikaks ajaks mõte Euroopa armeest või ühisest Euroopa kaitseplaneerimisest ja –juhtimisest (Pricopi, 2013, p. 348). Oluliseks faktoriks miks Eurooplaste vaheline kaitsekoostöö nii ebakindel on olnud, on USA ajalooliselt märkimisväärne panus Euroopa kaitsele. Terve teise maailmasõja järgse aja, on USA olnud kollektiivse Euroopa peamine julgeoleku tagaja. Küll aga on USA panus oluliselt langenud peale külma sõja lõppu. Ning president Barack Obama ametiajal alguse saanud Aasia pöörde (inglise keeles *pivot to Asia*) poliitika on nihutanud USA välispoliitilisi prioriteete üha enam Euroopast Aasia poole. Aasiasse pöördumise poliitika taga oli vajadus tagada USA võistlusvõime Hiinaga, mis oli stabiilselt oma mõjuvõimu Aasias aga ka ülejäänud maailmas kasvatanud. Donald Trumpi presidendiks olemise ajal muutus USA poliitiliselt veelgi Euroopast kaugemaks, ähvardades oluliselt vähendada oma panust Euroopa kaitsele või isegi NATO'st välja astuda.

Töö uurimisprobleem tuleneb Glenn Snyder'i (1990) liiduteooria poolt tutvustatud liidudilemmast (inglise keeles *alliance security dilemma*), kus liitudesse kuuluvad riike ohustab tugevama liitlase poolne hülgamine (inglise keeles *abandonment*) või vastu tahtmist konflikti tõmbamine ehk lõksujäämine (*entrapment*).

Euroopa riikide hirm USA võimaliku julgeolekugarantii vähenemise ees, peaks lähtuvalt Snyder'i teooriale väljenduma nende riikide suuremas panuses NATO'sse, eesmärgiga näidata ja tõestada oma väärtust liidu liikmena (Snyder, 1990, p. 113). Samuti on oluline arvestada ka Venemaalt tuleva ohuga, mis peaks veelgi enam motiveerima Euroopa riike tegutsema selle nimel, et hoida USA'd usaldusväärse ja kindla liitlasena. On ka võimalik, et Euroopa riigid suurendavad lisaks oma panusele NATO'sse, ka omavahelist kaitsekoostööd, et tagada ühise julgeolekuruumi efektiivne kujundamine, seeläbi vähendades potentsiaalse USA poolse hülgamise mõju.

Käesolevas töös selgitati välja kuidas on USA president Obama valitsemisajal alanud Aiasiasse pöördumise poliitika mõjutanud USA poolset julgeolekugarantiid Euroopale. Seejärel uuriti kas ja kuidas on USA panuse muudatused mõjutanud Euroopa riikide panust riigikaitsetesse ja NATO'sse laiemalt ja samuti nende omavahelist julgeolekualast koostööd. Nendele küsimustele vastutuste leidmine annab selguse sellest, kuidas on USA välispoliitiliste prioriteetide muutus mõjutanud Euroopa julgeolekut tänaseni. Samuti annavad need vastused aimdust, kuidas võiks USA üha suurenev tähelepanu Aasia, ning eriti Hiina suunas, mõjutada Euroopa julgeolekut ka tulevikus.

Kõigest eelnevast lähtuvalt püstitati järgnev uurimisküsimus: Kuidas on USA pivot to Asia poliitika mõjutanud Euroopa julgeolekupoliitikat?

Töö koosneb 5st peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade töö teoreetilisest alustest. Peatükis 2 peatükis tutvustatakse lähemalt töö empiirilist juhtumit ehk Aiasiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitikat ja USA julgeolekupanust Euroopas üldisemalt. Järgmises peatükis kirjeldatakse töös kasutatud uurimismetoodikat ja töös kasutatavaid andmeid. Lisaks tuuakse välja andmetest tulenevad piirangud ja probleemid mis on analüüsi koha pealt olulised. Peatükk 4 koosneb Aiasiasse pöördumise poliitika mõjude analüüsist. Peatükk 5 on pühendatud arutelule analüüsi tulemuste üle.

1. Teoreetiline raamistik

Käesolevas alapeatüki eesmärk on anda ülevaade selle töö teoreetilisest põhjast. Esiteks tutvustatakse selle töö jaoks asjakohaseid teooriaid. Järgmisena tehakse lühike kokkuvõte USA Aasiasse pöördumisega seotud kirjandusest ja nende põhilistest leidudest ning väidetest.

1.1 Mis on julgeolek?

Kuna selle uurimustöö üheks keskseks mõisteks on julgeolek, siis on vajalik lahti seletada mis on selle uurimuse kontekstis julgeolek. Julgeoleku mõiste on akadeemiliselt vägagi vaidlusalune, ning eksisteerib mitmeid erinevaid julgeoleku definitsioone, milles on rõhuasetus erinevatel aspektidel. Selle töö jaoks on julgeoleku mõiste defineerimisel võetud kasutusele Baldwini 1977. aasta artikkel "The Concept of Security*", milles paika pandud julgeoleku definitsioon on üks enimkasutatavaid selles valdkonnas. Baldwin sõnastab julgeoleku mõiste järgmiselt: "*a low probability of damage to acquired values*". Selline julgeolekukäsitlus katab ära võimalikult palju olukordi mille kohta saaks julgeoleku mõistet kasutada. Kuid kuna selline lai käsitlus ei pruugi ilmtingimata alati sobilik olla, pakub Baldwin välja täpsustavaid küsimusi mis aitavad seda laiemat mõistet täpsustada. Nendest seitsmest küsimusest kaks peamist on: Julgeolek kellele? Ja julgeolek mis väärtustele (Baldwin, 1997, p. 13)?

1.2 Liiduteooria ning hülgamine ja lõksujäämine

Töö koostamisel paika pandud eeldused, sellest kuidas Euroopa peaks vastama USA panuse vähenemisele Euroopa kaitses, põhinevad Glenn Snyder'i poolt välja töötatud liiduteoorial (Snyder, 1990). Liiduteooria käsitleb nii liitude tekkimist kui ka tekkinud liitude haldamist. Kuna selle töö uuritavas juhtumis on liit NATO näol olemas, ei pühendata liitude tekkimise teoreetilistele seletustele rohkem aega. Selle töö jaoks on palju olulisem liitude ja liitlasiuhete haldamine. Selle keskmes on Snyderi liitude julgeolekudilemma ehk *alliance security dilemma* (Snyder, 1990, pp. 112–113). Dilemma seisneb kahes vastandavas olukorras. Esiteks liitlaste soov liitu säilitada ja teiseks, riikide hirm liidu liikmesuse tõttu sõtta sattumise ees. Esimest neist kutsub Snyder hülgamiseks (inglise keeles *abandonment*), mis kujutab endast olukorda kus riigi põhiline hirm on, et liitlaspartner ei täida oma liidukohustusi või jookseb konflikti korral vaenlase poolele üle. Teist kutsub Snyder kinni- või lõksujäämiseks (inglise keeles *entrapment*). Liitu kinnijäämine kujutab endast ohtu, et riik tõmmatakse läbi liidu sõtta mis on

riigi huvidele vastu (Snyder, 1990, pp. 112–113). Põhjus miks nende kahe mõiste vahel eksisteerib dilemma tuleb olukorrast, et ühe olukorra tõenäosuse vähendamisel suureneb teise olukorra teoks saamise tõenäosus. Nimelt, selleks et vähendada hülgamise tõenäosust suurendavad riigid oma panust liitu, kuid seeläbi suurendavad riski, et liitlased tõmbavad neid ebameeldivatesse konfliktidesse, kuna liitlane on suurenenud panuse tõttu enesekindlam ja riskialtim vaenlastega suhtlemisel.

Selles töös on rõhk peamiselt hülgamise (*abandonment*) mõistel. Seda seetõttu, et NATO liikmetest on Euroopa riikide jaoks seisneb põhiline mure USA julgeolekugarantii säilitamise ja tugevdamises, olukorras kus USA prioriteedid on näiliselt nihkumas üha enam Aasia suunal. Mure selle üle, et USA tõmbab Euroopa riigid konflikti kus nemad osaleda ei taha on üldiselt vähem levinud. Lõksujäämise (*entrapment*) oht eksisteerib pigem USA silmis, kus nähakse riski, et neid tõmmatakse sõtta Euroopa kontinendil samal ajal kui USA üritab Aasias Hiina mõjuvõimu kasvuga võistelda.

Hülgamise mõiste analüüsile lisab Snyder juurde ka sõltuvuse (inglise keeles *dependence*) aspekti: riikides, mis on oma liitlasest rohkem sõltuvad, on hirm hülgamise ees suurem. Sõltuvust mõjutavad põhiliselt riikide enda tugevus võrreldes teiste liitlastega, ning potentsiaalsest vaenlastest tuleva ohu suurus (Snyder, 1984, pp. 471–472, 1990, pp. 113–114).

Sõltuvuse mõiste sobib samuti selle töö konteksti, kuna USA on olnud peale teise maailmasõja lõppu NATO peamine sõjalise jõu tagaja (Joffe, 1984). Seda ka peale külma sõja lõppu, kui Euroopa riigid oma kaitse-eelarveid olulisel määral langetasid nii-öelda „*peace dividend*“ ehk rahudividendi raames. Seetõttu, lähtuvalt Snyderi teooriast, on Euroopa riikide hirmu hülgamise ees võimendanud ka nende ajalooline sõltuvus USA toest laiamahulise sõjalise kriisi korral. Samuti puudub Euroopa riikidel alternatiivne potentsiaalset liitlane, kes oleks võimeline asendama USA tuge. Võimalik on aga, et Euroopa riigid, suurendades omavahelist kaitsekoostööd ja -integratsiooni, on suurelised oma sõjalist jõudu piisavalt tugevdama, mis omakorda vähendaks hülgamise ohust tulenevat hirmu. Euroopa riikide omavahelise kaitsekoostöö kasv kinnitaks Snyder'i teooriast tuletatud mõtet, et hülgamisohus riigid võivad üritada oma sõltuvust liidust vähendada, et seeläbi vähendada hülgamisest tulenevat ohtu (Snyder, 1990, pp. 113–114). Ajalooliselt on USA kasutanud ähvardusi NATO'st eemaldumise

üle selleks, et mõjutada Euroopa poliitikat (Schuessler & Shiffrinson, 2019), mis näitab, et USA sõjalise kaitse olemasolek on piisav, et mõjutada Euroopa riikide käitumist.

Snyder lisab ka, et liitudes mis on oma iseloomult asümmeetrilised, ehk kui üks osapool on oluliselt tugevamal positsioonil kui teine, aitab hirmu hülgamise ees vähendada formaalne liiduleping (Snyder, 1984, p. 474) mis eksisteerib selle töö kontekstis NATO näol. Lisaks toob Snyder oma liiduteooriat arendavates töedes välja, et kõige tõenäolisem viis, kuidas nõrgem osapool saab hülgamise ohtu vähendada, on suurendada oma panust liitu, lootes et tugev osapool seda tunnustab ja jätkab liitu panustamisega (Snyder, 1984, 1990).

1.3 Uurimustöö argument.

Selle töö keskne argument keskendub Snyderi liiduteooriast tuletatud mõttele, et Euroopa riigid näevad USA välispoliitiliste prioriteetide nihkumist Aasia suunal potentsiaalse hülgamisena (*abandonment*). Seeläbi võimendab hülgamise protsess Euroopa riikide tajutud ohtu nende julgeolekule. Vastavalt Baldwini käsitlusele on selles kontekstis julgeoleku taotlejateks Euroopa riigid, kes soovivad julgeolekut oma territoriaalsele terviklikkusele ja poliitilisele suveräänsusele.

Selleks et vähendada hülgamisest suurenenud ohtu nende julgeolekule on Euroopa riigid hakanud kasvatama endi kaitsevõimekusi, et seeläbi näidata end USA'le kui väärtusliku liitlast, ning samuti kindlustada enda nõrgenenud julgeolekutunnetust.

Selleks, et hinnata selle argumendi paika pidavust püstitati kaks alaküsimust:

1. Kuidas USA panus Euroopa kaitsele on muutunud peale Aasiasse pöördumise poliitika algust?
2. Kuidas on Euroopa riikide kaitsepoliitika muutunud peale Aasiasse pöördumise poliitika algust?

Nendest küsimustest lähtuvalt kujundati 3 hüpoteesi, mis saavad selle uurimuse jooksul kas kinnitatud või ümberlükatud.

H.1. USA panus Euroopa kaitsele on vähenenud peale Aiasse pöördumise poliitika algust.

Esimese hüpoteesi eesmärk on saada teada kas Obama ja tema valitsuskabineti poolt välja kuulutatud pöördega Aiasse kaasnes Euroopa kaitsele olulisi muutusi, mis siis omakorda peaks mõjutama Euroopa riikide endi julgeolekutunnetusi.

H.2. Euroopa riigid on tõstnud oma iseseisvat kaitsevõimekust reaktsioonina USA Aiasse pöördumise poliitikale.

Töö teine hüpotees, tuleneb ühest Snyderi liiduteoorias välja toodud hülgamise hirmu vähendamise meetodist, mis keskendub oma panuste liitu tõstmisega, selleks, et oma vajalikkust partnerile tõestada.

H.3. Euroopa riikide omavaheline kaitsekoostöö on tihenendunud reaktsioonina Aiasse pöördumise poliitikale.

Kolmas hüpotees lähtub teisest hülgamise hirmu vähendamise meetodist, kus riigid üritavad leida alternatiivset liitlast. Kuna on väga ebatõenäoline, et Euroopa riigid otsustaksid liidu USA'ga vahetada välja liiduga mõne teise suurriigi vastu, olen seda meetodit selle töö jaoks kohandanud. On võimalik, et kui Euroopa riigid suurendaksid omavahelist kaitsekoostööd ja -integratsiooni, suureneks nende kollektiivset sõjalist võimekus piisavalt, et vähendada hülgamise ohust tulenevat hirmu.

2. Empiirilise juhtumi taust

Selles peatükis antakse ülevaade töös uuritavast USA Aiasse pöördumise (inglise keeles *pivot to Asia*) poliitikast. Kirjeldatakse selle esialgseid eesmärke ning lisaks ka seda, kuidas on selle poliitika edukust kirjeldatud akadeemilises kirjanduses.

2.1 Mis on USA Aasiasse pöördumise poliitika?

Pööre Aasiasse (inglise keeles *Pivot to Asia*) oli USA president Barack Obama valitsemisajal alguse saanud välispoliitiline strateegia, läbi mille pidi Aasia regioon muutuma USA välispoliitika keskseks fookuseks. 2011 aastal seletas tollane USA riigisekretär (*secretary of State*) Hillary Clinton, *The Economist*'i artiklis „America's Pacific Century*” (2011), kuidas Aasia ja Vaikse ookeani regioon on 21. sajandi maailma majanduse ja julgeoleku keskpunkt, ning USA peab märkimisväärselt suurendama oma diplomaatilisi, majanduslikke ja strateegilisi investeeringuid, selleks et tagada USA juhtroll ja kohalolek piirkonnas (Clinton, 2011). Samuti oli Obama administratsioonil tol hetkel plaan vähendada USA tegevusi Lähis-Idast ja lõpetada ligi kümme aastat kestnud sõjad Iraagis ja Afganistanis.

Clinton artikli keskmes on väide, et Aasia regioon on USA jaoks küllaltki alainvesteeringutud regioon. Aasiale suurema majandusliku ja diplomaatilise tähelepanu osutamine, oleks USA majandusele ja tema suhetele teiste piirkonna riikidega väga kasulik (Clinton, 2011). Clinton toob välja kuus põhilist tegevust millele pöörduda Aasiasse keskendutakse: kahepoolsete sõjaliste liitude tugevdamine, koostöö sügavdamine arenguriikidega ja Hiina Rahvavabariigiga, tegeleda piirkondlike multilateraalsete institutsioonidega, suurendada kaubandust ja investeeringuid, luua laiapindne sõjaline kohalolek ja viljeleda demokraatiat ning inimõigusi (Clinton, 2011; Shambaugh, 2013; Willis, 2017).

Aasiasse pöördumise (*pivot to Asia*) raames nägi USA Aasia regiooni põhiliste koostööpartnerite ja liitlastena Jaapanit, Lõuna-Koread, Austraalia, Filipiine ja Taid. Eesmärk oli suhteid nende riikidega veelgi edasi arendada, selleks et luua nende riikidega sarnased sidemed nagu on USA ja Euroopa riikide vahel (Clinton, 2011).

Kuigi üldine hinnang USA Aasiasse pöördumise eesmärkidele ja põhjendustele on olnud positiivne (Shambaugh, 2013), siis Aasiasse pöördumise õnnestumise kohta sama positiivset vaadet ei hoita (Katagiri, 2019; Willis, 2017). USA valitsuse tegevused ei olnud alati kooskõlas nende eesmärkidega mida Aasiasse pöördumise raames saavutada sooviti. Järgnevalt kirjeldatakse lühidalt paari USA Aasiasse pöördumise eesmärki ja tegusid mida nende saavutamiseks sooritati, ning nende läbikukkumiste põhjuseid.

Administratsiooni poolt väljatoodud plaanid Hiina suhtes olid koostööle ja sõbralike suhete loomisele suunatud. Clinton viitab sellele kuidas USA ja Hiina suhted peaks olema sümbioosis,

kirjutades: „edukas Hiina on kasulik Ameerikale ja edukas Ameerika on kasulik Hiinale“ (Clinton, 2011). Katagiri (2019) ja Willis (2017) mõlemad hindasid, et kuigi USA jätkas pidevalt retoorikaga, et pööre Aiasse ei ole Hiina vastane, siis USA reaalsed teod olid sellele vastakad, ning viisid hoopis USA ja Hiina vaheliste suhete nõrgenemiseni.

Aiasse pöördumise üheks keskseks osaks oli USA liitumine ja osalemine mitmete Aasia piirkonna multilateraalsete organisatsioonide sees. USA liitus pöörde raames Ida-Aasia tippkohtumisega (EAS), mis on peamine piirkondlik julgeolekufoorum, ning samuti liituti ASEAN'ga (*Association of Southeast Asian Nations*) ja APEC'i (*Asia-Pacific Economic Cooperation*) foorumitega. Samuti ühe olulise sammuna plaaniti sõlmida laiaulatuslik kaubandusleping Vaikse ookeani partnerluse (*Trans-Pacific Partnership*) raames, mis oleks olnud veelgi tihedamalt ühendanud regiooni riikide majandused (Clinton, 2011). Kuid ka siinkohal on Obama administratsiooni plaanides nähtud läbikukkumisi ja möödaarvestusi. Tagantjärele on teada, et TPP ei jõudnud jõustuda USA's sisepoliitilistel põhjustel, see viis omakorda Aasia riike liituma Hiina poolt juhitud AIIB'ga (*Asian Infrastructure Investment Bank*), vastupidiselt Washingtoni soovidele (Katagiri, 2019, p. 46; Willis, 2017, pp. 49–50).

Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) sõjalises pooles planeeriti oluliseks komponendiks üksuste ja võimete ümberpaigutamist Lähis-Ida regioonist Aiasse. Seda eriti seetõttu, et sel hetkel kui Obama administratsioon pöördega Aiasse alustas, tunnetati, et sõjad Afganistanis ja Iraagis on läbi saamas ja seal kasutatud ressursid vabanevad. Oluliseks peeti ka rõhutada asjaolu, et USA ei pööra Euroopast eemale, ning pööre Aiasse ei toimu Euroopa julgeoleku arvelt (Davidson, 2014, p. 78). Kuigi ressursid Aiasse pöördumise jaoks pidid tulema küll Lähis-Ida arvelt, siis Willis (2017) hindas et ümberpaigutus ei saanud realsuseks, kuna USA jätkuv sõjaline kohalolu ja rahaline abi Afganistaani ja Iraagi ülalhoidmisele takistasid USA'l oma eesmärkide täielikku täitmist. Olukorda raskendas veelgi enam ISIS'e tõus ning Venemaa Ukraina konflikti algus, mis takistas USA'l täiel määral Aasia suunale pöördumast (Katagiri, 2019; Willis, 2017).

Pärast seda, kui Ukraina kriis jõudis märtsis 2014. aastal kriitilise punktini Krimmi annekteerimisega Venemaa Föderatsiooni poolt, olid Euroopa riikide lootused endiselt kõrged, et USA ei loobu siiski oma parimatest liitlastest, ning paljud nõudsid hoopiski USA majanduslikku “pööret Euroopasse”. Olles silmitsi Venemaa pideva sekkumisega Ukraina

sisepoliitikasse nn Donetski ja Luhanski rahvavabariikides, nõudsid Ida-Euroopa liitlased USA'lt oluliselt suuremat sõjalist kohalolekut piirkonnas. Kuid need nõudmised jäid suuremas osas vastuseta. Juba 2011. aasta Liibüa konflikti ajal hoidus USA võtmas konfliktile reageerimisel isegi piiratud juhtrolli. Süürias ja Lähis-Ida konfliktides hoidis USA samuti madalat profiili. Peale 2014. aasta septembri Walesi tippkohtumist kõlasid NATO idatiiva liitlaste suunal julgustavad sõnad, kuid tulemuse jäi piirkonda lisandunud sõjaliste võimete poolest kesiseks. USA jättis Venemaa-Ukraina kriisi lahendamise koormuse on suuresti Euroopa Liidu õlule, eriti olulise rolliga olid selles Saksamaa ja Prantsusmaa, kes toetasid Venemaa ja Ukraina vahelisi läbirääkimisi läbi Normandia formaadi.

Euroopale on USA pööre Aasia suunal oluliseks väljakutseks, isegi siis kui USA on huvitatud Eurooplastega väiksemal määral, kuid siiski tiheda partnerluse jätkamisest. Kuid USA panuse potentsiaalne vähenemine annab Euroopa riikidele ka võimalusi (Pricopi, 2013). Mitmeid aastakümneid USA toel kogetud turvalisust ja külma sõja järgset kaitse-eelarvete vähenemist kasvatas Euroopa majandust ja arengut. Nüüd kui Venemaast tulenev oht NATO ja Euroopa Liidu idatiival on üha enam kasvamas, on kaitsepoliitika ja kollektiivkaitse naasmas jälle Euroopa riikide päevakordadesse. Seetõttu on oluline uurida kas on seda olukorda nähtud võimalusena kasvatada iseenda kaitsevõimekusi ja kaitsekoostööd, isegi kuni Euroopa armeeni välja (Pricopi, 2013; Wolf & Gareis, 2016) või on jäänud siiski lootma, et USA vajadusel ikkagi Euroopa oma hädadest välja aitab.

3. Töö uurimismeetod

3.1 Meetodi kirjeldus

Kuna uurimustöö eesmärk on anda analüüsida USA Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitika mõjudest Euroopas, siis on töös kasutatavaks uurimismeetodiks segu kvantitatiivsest ja kvalitatiivsest uurimisviisist. Kvalitatiivset uurimust kirjeldab subjektiivsete tähenduste ja arusaamade sügavuti mõistmist mis saavutatakse mitteamuliste andmete töötlemise läbi. Kvantitatiivset uurimust kirjeldab põhiliselt erinevate arvuliste andmete analüüsimine, selleks et leida nähtustele objektiivselt mõõdetavaid põhjuseid (Õunapuu, 2014).

Selle töö jaoks on peamine lähenemine kvantitatiivne andmeanalüüs, täpsemalt statistiline analüüs, millele on juurde lisatud ka kvalitatiivse uurimuse aspekte.

Analüüsi peamises, ehk kvantitatiivses osas viidi läbi statistilisi analüüse, võrreldes omavahel töös kasutatavaid andmeid ning otsides nende vahel seoseid. Täpsemalt võrreldi töös andmeid enne ja pärast Aiasse pöördumise hetke. Samuti mõõdeti muutusi USA panuses Euroopa kaitsele ja Euroopa riikide endi panuseid kaitsele, enne ja pärast Aiasse pöördumise hetke. Sooviti näha kas andmed näitavad USA panuse vähenemist alates pöörde algusest, nagu võiks eeldada poliitiliste prioriteetide muutumisest. Töös analüüsitavate andmete ajaperioodiks on aastad 2001 kuni 2022. Selline ajavahemik sai valitud kuna jätab mõlemale poole pöört Aiasse piisavalt aega, et määratleda kindlalt pöördega seotud muutusi. On näha kas pöördele eelnenud aastate trendid erinevad järgnevatel aastatel. Aiasse pöördumise alguseks määrati 2011. aasta lõpp, ning selle mõjud joonistuvad välja järgnevatel aastatel jooksul, kuni vaatlusperioodi lõpuni. Kuigi Aiasse pöördumise poliitika oli Obama administratsiooni algatus, pole järgnevatel presidendid liigutanud USA välispoliitilist fookust Aiasse eemale.

Järgmiseks uuriti, kas Euroopa riigid on oma kaitsele hakanud rohkem panustama või mitte ning kas riikidevaheline kaitsekoostöö on tihenend. Samuti viidi töös kasutatavate andmete peal läbi korrelatsioonanalüüse, et näha kas andmete vahel leidub ka korrelatiivseid seoseid mis viitaks seostele Aiasse pöördumise poliitika ja Euroopa riikide julgeolekutunnetuse vahel.

Kvantitatiivsete analüüside läbiviimiseks kasutati programmi JASP. Töö kvantitatiivsele osale on lisatud juurde ka kvalitatiivseid kommentaare, eesmärgiga anda kvantitatiivsetele andmetele

lisakonteksti. Kvalitatiivsed andmed koosnevad peamiselt riigijuhtide poliitilistest väljaütlemisest transatlantiliste suhete, USA julgeolekugarantii ja Aasiasse pöördumise osas.

Töös uuritav juhtum valiti kuna USA rivaalsus ja välispoliitiline võistlemine Hiinaga on viimaste aastate jooksul kasvanud, ning ei näita vaibumise märke. Kuna Euroopas on julgeolekuolukord peale 24. veebruari 2022. drastiliselt muutunud, on oluline uurida kuidas on USA varasemad katsed rohkem poliitiliselt Aasia poole pöörata mõjutanud Euroopa kaitsepoliitikat. Seeläbi saame aimu kuidas võiks potentsiaalselt veelgi enam Aasia poole pöörduv USA mõjutada Euroopa julgeolekut tulevikus.

Mõõdetavateks andmeteks on: USA poolt jagatud sõjaliste eesmärkidega välisabi Euroopa riikidele ja selle muutus ajas, Euroopa riikide kaitsekulutused ja nende muutus ajas, USA vägede hulk ja paiknemine Euroopas ja selle muutus ajas, NATO-välise ehk peamiselt Euroopa Liidu sisese, sõjalise koostöö tihenemine Euroopa riikide vahel.

Need mõõdikud said valitud kuna tegu on väga selgete asjadega mida riigid saavad muuta, et enda või liitlaste julgeolekut parandada. Lisaks on transatlantilisi julgeolekusidemeid uuriva kirjanduse keskmes tööd sellest, kas või kuidas Euroopa riigid on „*free-loader*“id, kes toetuvad enda kaitstes liitlassuhetele USA'ga ilma ise liitu oluliselt panustamata. Jakobsen (2018) kes oma töös just seda küsimust uuris, kasutas samuti empiiriliste andmetena nii sõdurite ja kaitsekulutuste koguseid. Lisaks sellele on hulk artikleid mis ei kasuta neid andmeid küll kvantitatiivse uurimuse tegemisel, vaid hoopis üksikute illustratiivsete näidetena oma väidete toetamiseks (Fettweis, 2011; Rühle, 2013; Stokes & Whitman, 2013). Fettweis (2011) keskendub oma töös peamiselt teoreetiliste argumentidele, kuid siiski nõjatub kaitsekuludele, selleks et väita, et Eurooplaste kaitsekulutused pole mitte madalad, sest USA kulutab palju, vaid seetõttu, et Euroopas ja maailma üldiselt on sõdade oht väike, ning hoopis USA kulutab ebavajalikult palju raha oma sõjaväe ülalpidamisele.

Kaitsekoostöö mõõtmisel võeti aluseks Euroopa Kaitseagentuuri raportist tulenevad andmed Euroopa riikide vaheliste ühiste kaitsealaste hangete, teadus- ja arendustööde hulga kohta. Täpsemalt võrreldi analüüsis kaitsekoostööle kulutatud raha (protsendina SKPst) muutust. Muutused selles kui palju Euroopa riigid protsentuaalselt oma kaitse-eelarvest kaitsekoostööle kulutavad näitab selgelt, kas Euroopa riigid on hakanud riigikaitset ja julgeolekut nägema rohkem Euroopa ühise huvina mille nimel koos pingutada või mitte. Kaitsekoostöö arengu

mõõtmist sellisel viisil toetab nii asjaolu, et selliselt mõõdab seda Euroopa Kaitseagentuur ise. Samuti on varasemalt kaitsekoostööd uurinud Péter Balogh (2022), kelle töö keskseks osaks oli Euroopa Liidu alalise struktureeritud koostöö (PESCO) projektide ja nendes osalevate riikide kogus. See on loogiliselt seotud minu poolt mõõdetavaga rahaliste kulutustega, kuna suurem projektide arv ja osalus nendes toob kaasa ka suurenenud rahalised kulutused. Veel on Euroopa ühiseid kaitsehankeid ja arendusprojekte uurinud Ditych & Kucera (2022) kes andsid ülevaate muutustest Euroopa ühistest kaitsehangete projektidest läbi ajaloo. Samuti on mitmete tööde osaks olnud PESCO ja Euroopa Kaitsefondi loomise mõju kaitsekoostööle (Balogh, 2022; Ditych & Kucera, 2022; Ilinca, 2022; Sweeney & Winn, 2020). Töö lõpupoole antakse ka lühikeste kommentaaride näol analüüsile juurde ka ülevaate erinevatest Euroopa liidu kaitseprojektidest.

Kuna kõikide Euroopa riikide, kes kuuluvad nii NATO'sse kui ka Euroopa Liitu uurimine oleks liiga mahukas, piirati uuritavate riikide hulka vastavalt nende panusele riigikaitsele, nii rahalise kui ka isikkooseisu poole pealt. Valituks said riigid kelle panus riigikaitsele oli kõrgeim, lisaks võeti riikide valikul arvesse ka riikide sõjalist haavatust nende geograafilise asukoha järgi. Seetõttu jäi tööst välja näiteks Kreeka, kes küll panustab riigikaitsele olulisel määral kuid kelle peamine julgeolekuoht tuleb Türgist, kes on ka NATO liige, mistõttu nende kahe vaheline konflikt ei käivitaks artikkel 5-te. Sõjalise haavatusse tõttu said töösse lisatud Balti riigid ja Rumeenia, kes küll ei kuluta rahaliselt kõige rohkem kuid nende asukoht teeb nad rohkem ohustatumaks kui Prantsusmaad. Lisaks oli nende riikide kaitsekulutuste osakaal SKP'st ka kõrgem, kui paljudel teiste riikidel. Riikide panus riigikaitsele osutus nende valimisse määramisel oluliseks, kuna suurema panusega riigid omavad suuremat mõju liidu siseselt, samuti on neil oluline roll liidu üldise kaitsepoliitika ja võimekuse kujundamisel. Kui Saksamaa tõstab või langetab kaitsekulutusi, siis sellel on palju suurem mõju teiste liidu liikmete julgeolekule võrreldes muutusega Horvaatia kaitsekulutustes. Valimist jäid samuti välja riigid kes ei kuulunud kas NATO'sse või Euroopa Liitu valdava osa vaadeldava perioodi vältel. Selles loogikast lähtuvalt osutusid uuritavateks riikideks: Poola, Rumeenia, Ungari, Suurbritannia, Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia, Holland, Norra, Taani, Hispaania, Eesti, Läti, Leedu.

3.2 Töös kasutatud andmed

Töös kasutatud andmeid on kogutud riikide ja organisatsioonide ametlikest allikatest, et tagada nende usaldusväärsus. Andmed USA sõdurite paiknemise ja hulga kohta olen saanud Statista'st (Statista Research Department, 2023), mis agreerib USA DMDC (Defense Manpower Data Center, 2024) poolt avalikustatud andmeid. Statista poolt koostatud andmestikku kasutan seetõttu, et DMDC enda andmestik on väga mahukas, kus iga paari kuu tagant avalikustatakse üks Exceli tabel, kuhu on koondatud kõik riigid, kus USA kaitseministeeriumi palgal olevad inimesed teenivad. Kuna kõigi 21 vaadeldava aasta kohta ülevaate saamine oleks niivõrd raske ja mahukas, otsustasin kasutada Statista poolt eelnevalt sorteeritud andmeid. Üksikute juhtumite kontrollimisel olen andmed ise DMDC'ist kogunud. Andmed USA välisabi kohta, millest selle uurimus raames kasutasin ainult sõjalise välisabi komponenti, olen saanud USA välisabi koondavalt leheküljelt ForeignAssistance.com (U.S. Agency for International Development & U.S. Department of State, 2024). Andmed vaadeldud Euroopa riikide kaitsekulutuste kohta olen võtnud Maailmapanga andmebaasist (The World Bank, 2024).

Enne kui seletatakse täpsemalt lahti mõned andmetega seotud probleemid on vaja paika panna kaks inglise keelset mõistet, mis andmete analüüsis ja tõlgendamisel olulist rolli mängisid. Need sõnad on *Deployment* ja *stationed*. *Deployment* on edaspidi tõlgitud kui siirdatud, ning *stationed* tõlgitud kui paigutatud või paiknemist.

Oluline on nendel kahel mõistel vahet teha, selleks et vältida segadust andmete analüüsimisel. Tihtipeale kasutavad erinevad allikad erinevaid termineid andmete kogumisel mistõttu võib Euroopas paiknevate sõdurite arv kõikuda kümnete tuhandete võrra. Selles töös kasutatakse DMDC andmestik kajastab ainult neid USA sõdureid kes paiknevad (*are stationed*) Euroopas. Üksused mis on lühiajaliselt või ajutiselt siirdatud Euroopasse, ei ole DMDC andmestikes kajastatud. Samuti ei ole siirdatud üksuste kohta ülevaadet ka teistes internetist leitavates avalikes andmestikes, kuna nende info põhineb enamjaolt DMDC andmetel. Isegi USA kaitseministeeriumi pressiteated ei ole alati korrektse info edastajad. Ainuke usaldusväärne info sõdurite hulgast, kus on kokku koondatud nii siirdatud kui ka paiknevad üksused, leidis USA esindajatekojale antud ettekandest USA vägede Euroopas ülemjuhataja poolt (House Armed Services Committee, 2023; U.S. Department of Defense, 2022). Nendest tuli ilmsiks, et DMDC poolt antud sõdurite hulk, ligi 65000, on reaalsest sõdurite hulgast peaaegu 20000

sõduriga möödas. Ning pressiteates antud 100000 sõduri arv on samuti ligi 20000-ga mööda. Kuid kahjuks on täpset infot jagavad allikad on haruldased. Üldiselt toimub avalikke USA vägede Euroopas ülemjuhataja ettekandeid USA valitsusele korra aastas, kuid mitte iga aasta pole seal mainitud sõdurite hulka Euroopas.

Lisaks teeb siirdatud üksuste hulga andmete kogumise raskeks fakt, et siirdavate üksuste hulk ja suurus võib aastas muutuda väga suurel määral, mistõttu on aastaid võrreldava ülevaate tegemine põhimõtteliselt võimatu. Samuti puuduvad DMDC andmetest ka erivägede ja muude salastatud tegevustega üksuste arvud. Õnneks pole nende üksuste suurus suures pildis nii suur et omaks erilist mõju andmetele.

Peamiselt mõjutab selline andmete erinevus Ida-Euroopa riike, kus USA üksused paiknevad kas NATO lahingrühade või bilateraalse kokkulepete põhjal moodustatud rotatsiooniliste sõjaliste missioonide baasil. Vähem on mõjutatud nn “vanad“ NATO liikmesriigid nagu Saksamaa, sest nendes riikides paiknevad üksused ei ole üldiselt roteeruvad. USAFACTS lehel kirjeldatakse sama probleemi, kuidas DMDC andmed ei ühti USA kaitseministeeriumi pressiteatega. Nende seletus sellele seisnes lisaks eelnevalt välja pakutud salastatusele ka võimaluses, et need üksused on määratud otse NATO juhtimisstruktuuri alla, ning seetõttu DMDC neid ei kajasta (USAFacts, 2024).

Kuna sõdurite hulga andmetes on küllaltki arvestatav ebatäpsus, siis tuleb sellega arvestada kui nende andmete põhjal analüüse tehakse. Andmeid analüüsid on eeldus, et siirdavate üksuste hulk on ajas sama stabiilne olnud kui püsivalt Euroopas paiknevate üksuste arv. Seda seetõttu, et kõige praktilisem viis sõjalist kohalolekut suurendada on läbi üksuste alaliste paiknemise. Üksuste siirdamine tähendab üldiselt lühiajalist vajadust oma kohalolekut suurendada, tihti suuremate õppuste või pingeliste olukordade tõttu, ning pärast olukorra lõppu siirdatakse üksused tagasi oma alalisse paiknemispiirkonda. Ehk kuigi USA sõdurite hulk võis olla teatud perioodidel kõrgendatud, nagu näiteks 2014. ja 2022. aastal, on siiski olulisem keskenduda Euroopas alaliselt paiknevatele üksustele, kuna nendest koosneb enamuse USA sõjalisest panusest Euroopasse. Seetõttu viidi töös läbi analüüsid DMDC andmete põhjal, kuna see oli parim andmestik, millele oli vaba ligipääs. Nende andmete peal viidi läbi statistilisi analüüse, et näha kuidas nad on ajas muutunud, ning kas need muutused võivad olla seotud USA Aiasse pöördumise poliitikaga või mõne teise geopoliitilise sündmusega mis riikide julgeolekut

mõjutas. Lisaks viidi andmete vahel läbi korrelatsioonanalüüse, et anda aimu sellest kas andmete vahel esineb ka muid seoseid või on nendes toimuvad muutused üksteisest eraldiseisvad. Euroopas paiknevate USA sõdurite hulga andmete pealt on näha, kas pöördega Aiasse kaasnes ka reaalne muutus USA panuses Euroopa kaitsele, ning kas esineb seoseid USA sõdurite paiknemise ja USA rahalise toe või Euroopa riikide kaitse-eelarvete vahel. USA rahalise toetuste andmetelt on näha, millistele riikidele USA peamiselt rahalist tuge annab ning korrelatsioonanalüüs selgitab välja, kas sellel on seost riikide enda panusega oma kaitsekuludesse. Kaitsekulutuste ja kaitsekoostöö andmete analüüsimine näitab kas Euroopa riigid on oma kaitsele rohkem panustanud peale Aiasse pöördumise algust ning kas Euroopa riigid üritavad pigem tõestada oma väärtust USA'le või leida läbi omavahelise koostöö mõningast alternatiivi USA'le.

4. USA Aiasse pöördumise poliitika mõjud Euroopas

4.1 USA vägede paiknemine Euroopas

Peale teise maailmasõja lõpu on USA vägede kohalolu pakkunud Euroopale kindlustunnet välisohtude eest (Joffe, 1984). Külma sõja ajal oli selle kindlustunde tagajaks kuni 400000 USA sõdurit (Allen et al., 2022; Statista Research Department, 2023). Kuid kuna peale külma sõja lõppu ja Nõukogude Liidu poolse ohu kadumise NATO riikide suunal, ei olnud selline sõjavägede kogus enam kollektiivkaitse saavutamiseks vajalik, hakkas USA sõdurite hulk langema. Samuti hakkas NATO oma tegevustes liikuma rohkem Euroopast väljapoole (Ringsmose & Webber, 2020). Kuid peale Venemaa sõda Gruusia vastu 2008. aastal, küberrünnakuid Eesti vastu 2007. aastal ja Krimmi annekteerimist 2014. aastal, sai Euroopa riikide kollektiivne sõjaline kaitse Venemaa agressiooni eest jälle NATO põhiliseks prioriteediks.

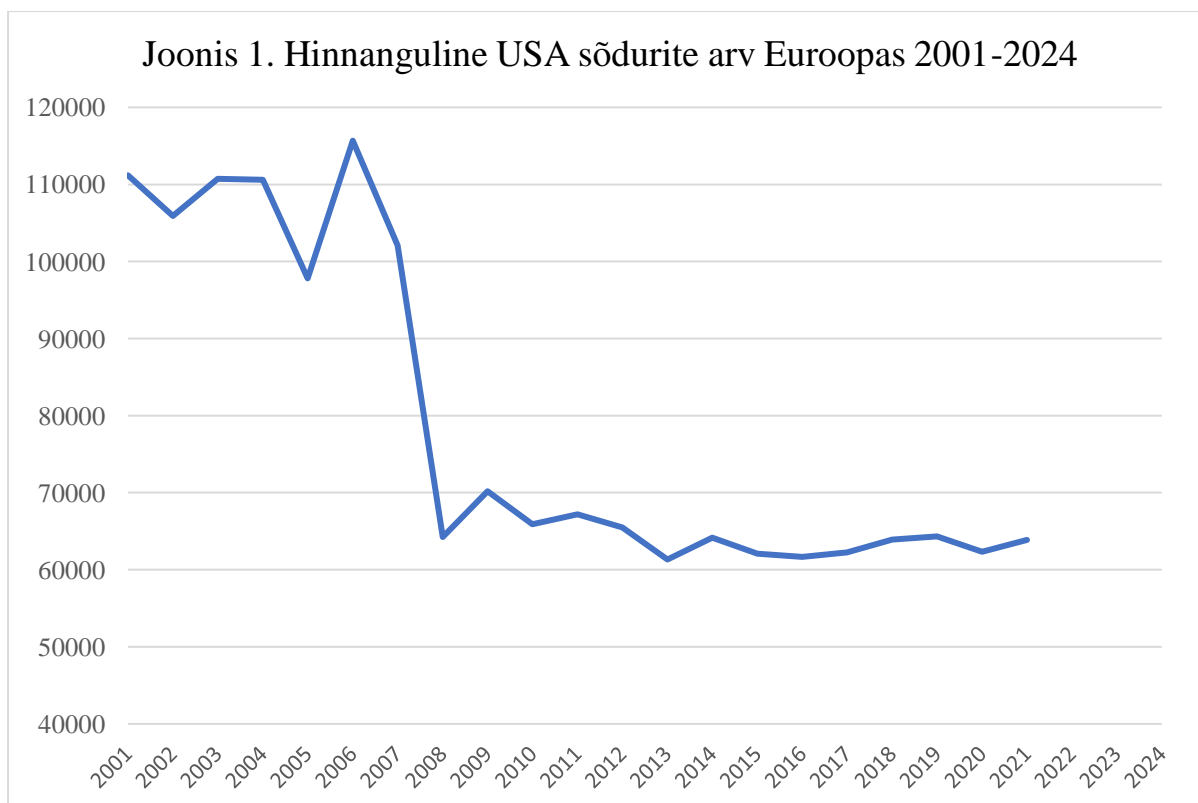
Terve külma sõja järgsel perioodil, on Euroopa riigijuhtide jaoks eksisteerinud pidev oht, et USA võib oma panuseid Euroopa kaitsele massiliselt vähendada või isegi suures osas Euroopast väed tagasi tõmmata. Viimaste aastatega on see hirm veelgi enam kasvanud, ning peale seda kui president Obama 2011. aastal Aiasse pöördumise poliitika välja kuulutas muutus USA eemaldumise oht palju reaalsemaks (Wolf & Gareis, 2016). Siiski väitsid, USA poliitikud, et pööre Aasia suunal ei too endaga kaasa Euroopast eemaldumist, ning et eesmärk

pole USA panuseid Euroopasse vähendada. Kuid tuleb arvesse võtta ka fakti, et USA ähvardused Euroopast eemalduda pärinevad juba 1950. aastatest, ehk USA ähvardused on olnud ajalooliselt pigem retoorilised sõnumid, et mõjutada Euroopa poliitikuid (Schuessler & Shiffrinson, 2019).

President Trumpi ametiajal muutusid USA ja Euroopa riikide suhted palju pingelisemaks, kuna Trump, rõhutades oma „*America First*“ programmile, tõi tähelepanu sellele kuidas Euroopa on USA kulul saanud aastaid oma kaitsekulutusi madalal hoida, ning kui Eurooplased kaitsele rohkem ei panusta, siis vähendab ta USA panust Euroopa kaitsele.

Nagu peatükis 2.2 mainitud, oli täpsete andmete leidmine USA sõdurite paiknemise kohta keeruline. Üks näide probleemsest olukorrast andmetega on USA sõdurite hulk Leedus. Leedu kaitseministeeriumi sõnul paikneb Leedus alalise rotatsiooni baasil kahe erineva USA armee pataljoni osised (Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania, 2023). DMDC andmetel paiknes Leedus sama kuu lõpu seisuga vaid 6 USA Armeesõdurit (Defense Manpower Data Center, 2024). Mõned kuud hiljem tegi USA saatkond X'i postituse, kust tuli välja, et Leedus paikneb üle 1000 USA sõduri (U.S Embassy Vilnius, 2024). See postitus on küll 4-5 kuud peale DMDC raportit ja Leedu kaitseministeeriumi uudist, kuid eeldada võib, et tegu on sama üksusega, mis oli septembris kajastatud Leedu kaitseministeeriumi lehel. Järelikult pole DMDC andmetes valdav osa Leedus paiknevatest USA sõduritest kajastatud.

Sarnane olukord on ka Eestis. DMDC andmetes on kirjas ainult 22 isikut (Defense Manpower Data Center, 2024), kuid Võrus, Taara linnakus paikneb hetkel üks USA jalaväepataljon. Lisaks paikneb Eestis ka roteeruv USA HIMARS'i üksus, juba mille koosseis peaks ületama ka 22 isikut (Eesti Rahvusringhääling, 2022). Selliste erinevuste tõttu on DMDC andmete põhjal raske anda väga kindlat ülevaadet reaalsest USA sõdurite paiknemisest ja selle mõjust.

Statista poolt agregeeritud DMDC andmete põhjal on tõepoolest näha, et pärast 2006-2008 toimunud suurt langust on USA sõdurite hulk Euroopas püsinud suhteliselt stabiilne terve andmetes kajastatud aja jooksul (Allen et al., 2022; Statista Research Department, 2023). Pärast Venemaa täiemahulist rünnakut Ukraina vastu, on USA sõdurite arv hakanud hoogsasti kasvama (U.S. Department of Defense, 2022).

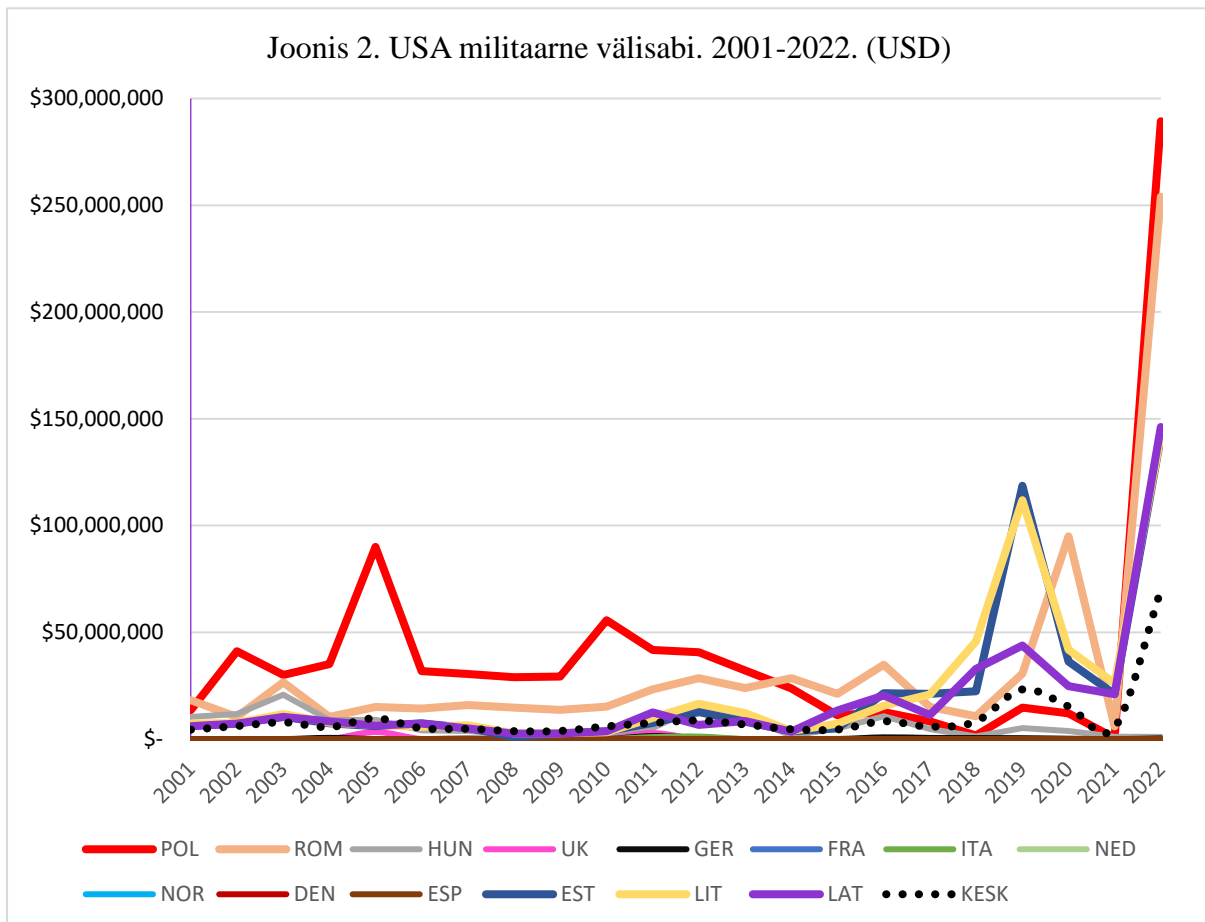
Lihtsalt joonist vaadates, ei saa öelda, et USA sõdurite hulk Euroopas oleks olnud kuidagi mõjutatud Aasiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitikast. 2008. aastal toimunud langus on tõenäoliselt juba varem tehtud otsuste tagajärg, mitte miski, mida president Obama kohe ametisse astudes ette võttis. Kuna USA sõdurite hulk on terve pöörde raames püsinud stabiilsena, ei ole võimalik väita, et pööre Aasia poole oleks kuidagi tulnud Euroopa kaitse arvelt. USA panus on püsinud sel perioodil stabiilne, kõikides aastast-aastasse mõne tuhande võrra, kuid pole langenud kunagi alla 60000 sõduri piiri (Joonis 1). Võimalik, et aja jooksul on muutunud Euroopas paiknevate üksuste tüübid, kuid seda pole selle nende andmete põhjal võimalik tõestada, ning pole ka kindel kas USA kaitseministeerium selliseid andmeid millalgi ka avalikustab.

Lisaks sellele, tulevad lihtsalt inimeste hulga vaatamise nõrkused välja just mere- ja õhujõudude osas. USA Mereväe 6. laevastiku vastutusala on lisaks Euroopale ka Aafrika ümbrus v.a Punase mere piirkond. Ning kuna laevade täpne paiknemine on üldiselt salajane info, siis on puhtalt avalike andmete põhjal väga keeruline, kui et mitte võimatu arvet pidada selle üle kui suur osa 6. laevastiku laevadest tegutses Euroopat ümbritsevas vetes ja kui pikka aega. Lisaks ei ole ka võimalik vaadata ka laevastiku suurust ajas, kuna laevastikku käsutusse kuuluvad üldiselt kõik need laevad mis tegutsevad tema vastutusalas. Seetõttu muutub laevade hulk pidevalt, olenevalt õppustest, geopoliitilisest olukorrast ning remondi- ja hooldusgraafikust. Näiteks kui piirkonnas peaksid pinged kasvama võib USA merevägi saata laevastiku vastusalasse juurde rohkem laevu, ning peale pingetel langemist need sealt ka ära kutsuda. Seetõttu võib 6. laevastiku alla kuuluvate laevade hulk muutuda lühikese aja jooksul väga suurel hulgal.

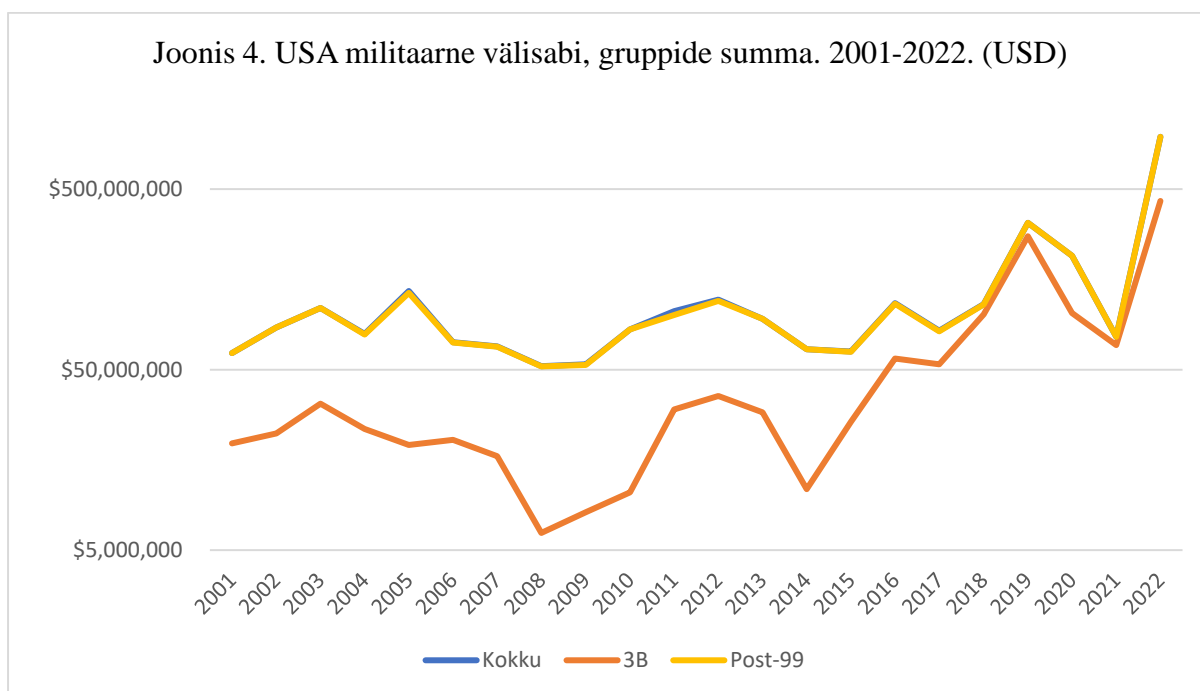
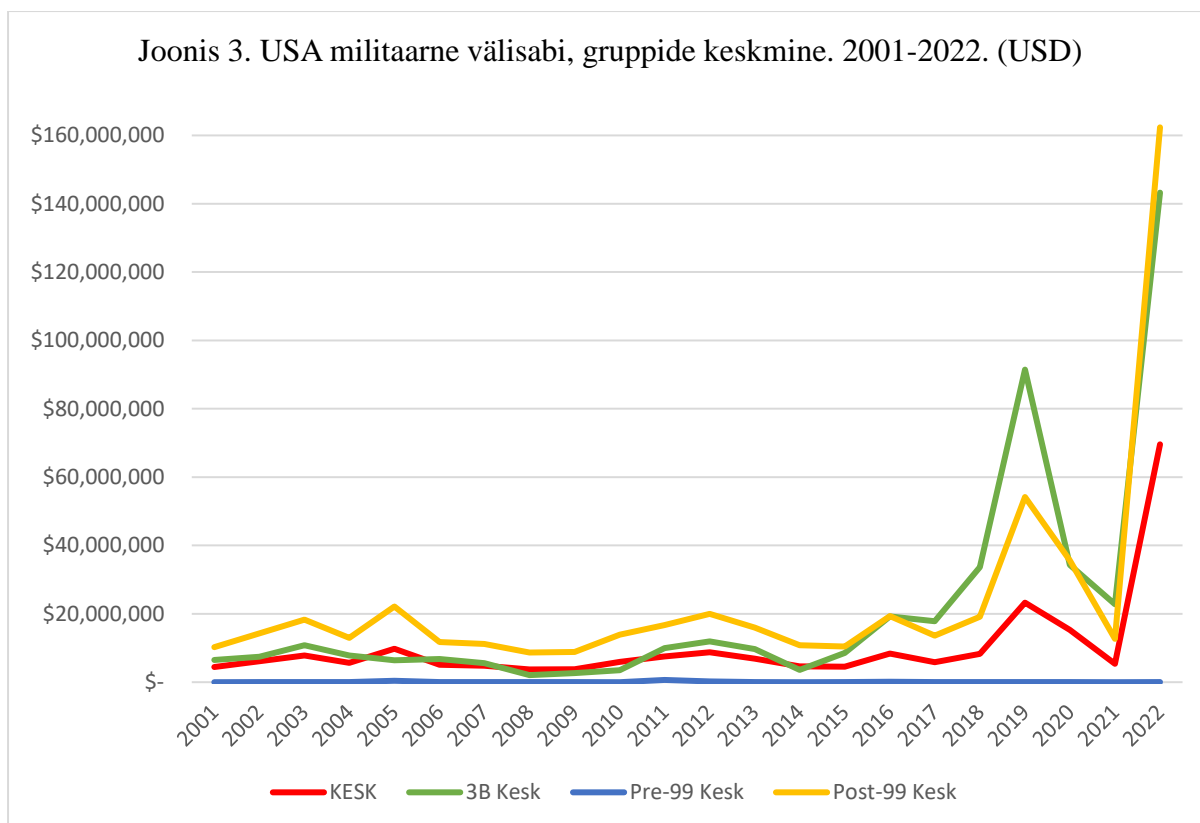
Sarnane mure on ka USA õhuväe üksustega, kuna ainukesed üksused mille üle saab kindalt arvet pidada on need mille kodubaasid asuvad alaliselt Euroopas. Kuid üsna tihti saadetakse ajutiste paiknemistena Euroopasse lennukeid juurde, kas siis kasvanud geopoliitiliste pingete tõttu või mõne suurema õppuse raames. Sellised liikumised on ka üldiselt raskesti leitav info, kuna see ei kajastu üheski aastat kokkuvõtvas tabelis, sest tegu on jällegi ajutiste lühiajaliste paiknemistega.

Sellised ajutised üksuste paiknemised Euroopas on aga väga oluliseks osaks USA heidutusest ja toetusest Euroopa liitlasriikidele kuna näitab USA võimekust üksuseid vajadusel piirkonda kiirelt juurde saata. Eeldus oleks, et kui Euroopa tähtsus USA silmis väheneb, langeb ka selliste ajutiste missioonide arv Euroopas. Kahjuks aga ei ole selle töö jaoks leitud andmete põhjal ka selle eelduse kontrollimine võimalik, kuid töös anti ligikaudne hinnang selle kohta, hinnates ülejäänud USA panuste hulga muutust ja eeldades, et erinevate ajutiste missioonide hulk muutub sarnaselt. Kuna Euroopas paiknevate USA sõdurite arv on püsinud 2008-2021. aastatel stabiilne (Joonis 1.) on tõenäoline ka see, et ajutiselt piirkonda siirdatud üksuste hulk väga suurel hulgal tõenäoliselt muutunud pole.

4.2 USA rahaline panus Euroopa julgeolekule

Joonisel 2 on näidatud kõigi töö valimis oleva riigi poolt saadud USA militaarses kategoorias oleva välisabi mahtu. Samuti on joonisel toodud välja kõikide riikide poolt saadud välisabi keskmine väärtus. Peamisteks välisabi saajateks on vaadeldaval perioodil olnud Poola, Rumeenia ja kolm Balti riiki. Keskmist välisabi väärtust tõmbavad kõvasti allapoole nä. vanad NATO liikmed, ehk enne 1999. aastat liitunud riigid.

Joonistel 3 ja 4 on kõik töös vaadeldavad riigid jaotatud 3 gruppi. Esimene neist koosneb kolmest Balti riigist – joonistel tähistatud kui 3B. Teise olen määranud NATO’ga peale 1999. aastat liitunud riigid ehk Eesti, Läti, Leedu, Poola ja Rumeenia – joonistel tähistatud kui Post-

99. Ning kolmandasse gruppi NATO'ga enne 1999. aastat liitunud riigid – joonistel tähistatud kui Pre-99. Joonises 3 on kujutatud grupiliikmete poolt saadud USA välisabi keskmine väärtus, aastatel 2001-2022. Joonisel 4 on kujutatud grupiliikmete poolt, aastatel 2001-2022, saadud USA välisabi summa. Need jaotused on tehtud selleks, et vähendada joonisel esinevat andmete tihedust võrreldes joonis 2-ga, et oleks selgemini näha kuidas USA abi Euroopa liitlaste vahel jaotub.

Andmetest on näha kuidas USA militaarse otstarbega välisabi Euroopa riikidele, on terve vaadeldud perioodi raames tõusvas trendis. See on vastupidine ootusele, et USA võib, seoses suurenenud fookusega Aasia suunal oma rahalisi ressursse Euroopast väljapoole suunata. Kuid tegelikkuses on USA jätkanud ja suurendanud Euroopa NATO liikmesriikide toetamist.

Alates 2010. aastast on USA militaarne välisabi Eestile, Lätile ja Leedule järk-järgult kasvanud. See näitab USA pühendumust Balti regiooni riikide julgeolekule ja stabiilsusele. Samuti on 2000. aastate algul toetanud USA Ungarit, enam vähem samas mahus kui Rumeeniat, kuid alates 2006. aastast on abi suurus märgatavalt langenud. 2022. aastaks oli Ungari saadud välisabi maht langenud oluliselt, püsides kõrgemal ainult Suurbritanniast, Prantsusmaast, Itaaliast, Hollandist, Norrast, Taanist, Hispaaniast ja Saksamaast (Joonis 2). Ning nendest riikidest on ainukene regulaarset toetust saav riik Saksamaa. See võib viidata kas USA ja Ungari vaheliste suhete lagunemisele või Ungari enda vähesele kaitsepoliitilisele ambitsioonile. Ungari enda kaitsekulutusi vaadates on näha, et riigikaitse pole olnud Ungaris suurimaks prioriteediks, ning väiksem investeringute kogus võib viia ka vähema USA toetuseni. Ehk, USA sõjaline rahastus jõuab nendeni, kes eelkõige ise enda kaitseesse panustada soovivad.

USA välisabi NATO vanematele ja suurematele liikmetele pole terve vaadeldava perioodi jooksul saavutanud oluliselt suurt mahtu. On olnud üksikuid ajutisi aastaid, kus toetuse summa on olnud kõrgem, näiteks Suurbritannia ja Saksamaale antud välisabi 2011. aastal, ulatus umbes 2.8 miljoni ja 1.5 miljoni euron. Kuid tegu oli narkootikumivastase võitluse programmi rahastusega, mis tõenäoliselt kuidagi pöördega Aiasse seotud ei ole. Üldiselt on olnud välisabi NATO'ga enne 1999. aastat liitunud riikidele kuni mõne tuhande USD väärtuses.

Jooniselt torkavad silma üksikud suured tõusud, eriti Poolale eraldatud välisabis aastatel 2005, 2010 ja 2022. Samuti Eesti ja Leedu aastatel 2019 ja 2022 ja ka Läti aastal 2022; ning Rumeenia aastatel 2020 ja 2022. Need erandlikud aastad on seotud USA välisriikide sõjavägede

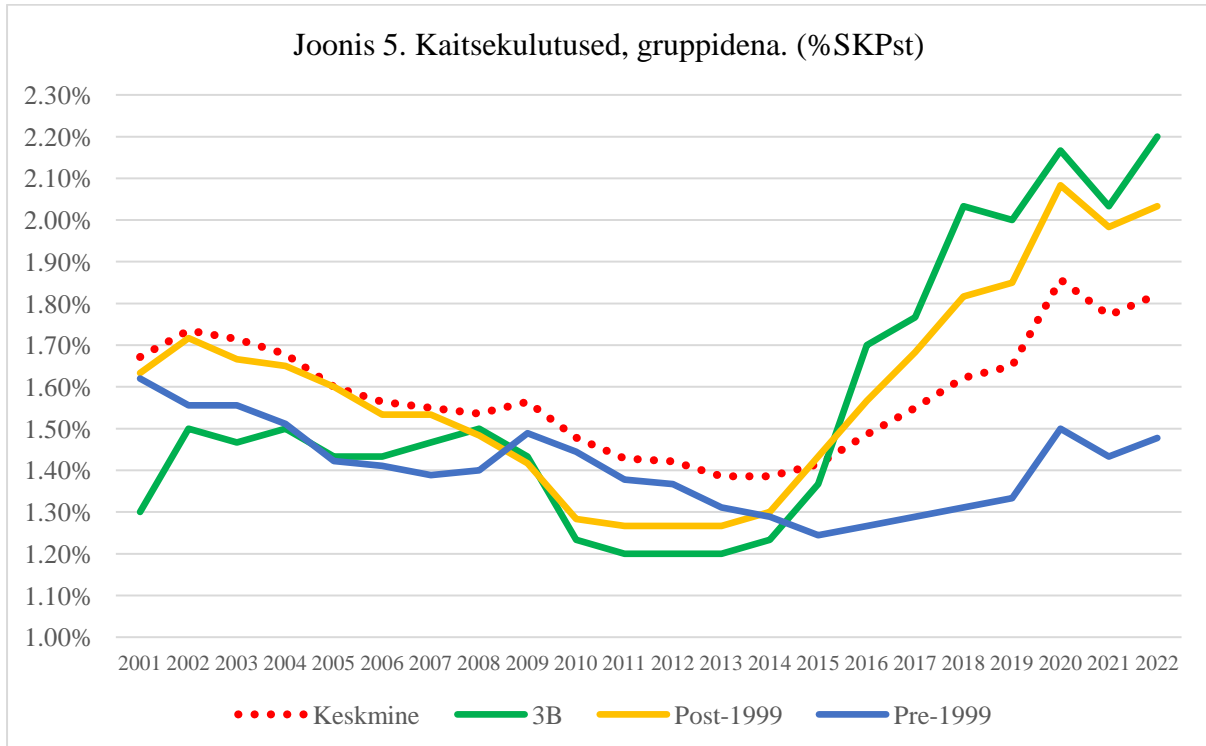
rahastusprogrammiga (*Foreign Military Financing*) ning väljaõppe ja varustamisprogrammiga (*Global Train and Equip*). Nende programmide raames kajastatakse peamiselt USA sõjaväe kasutatud varustuse müümist või kinkimist partnerriikidele.

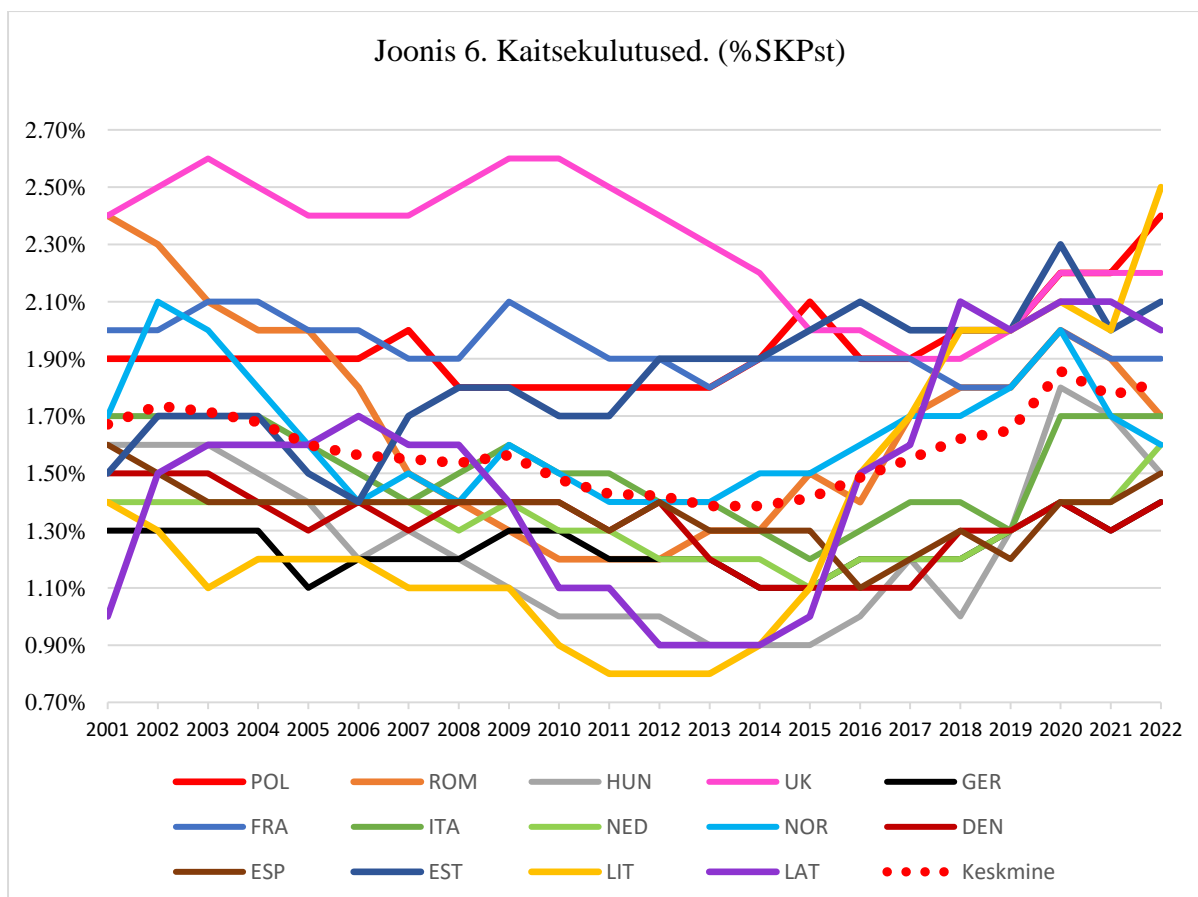
Vaadates andmete üldist trendi lähemalt ja arvestades sisse nende tipphetkede ajastust, jääb silma asjaolu, et peale 2011. aastat, kui pööre Aiasse välja kuulutati, kuni 2019. aastani on abi püsinud pigem stabiilsena, ning selles perioodis puuduvad suured tõusud välisabi hulgas. Muidugi ei saa puhtalt selle põhjal kindlalt väita, et rahastuse kasvu puudumine on seotud USA pöördega Aiasse. Võimalik on ka, et Euroopa riigid ise ei küsinud või ei viinud sel perioodil läbi sellises mahus kaitseinvesteeringuid mis vajaksid suurenenud hulgal USA rahalist tuge. Joonistelt 3 ja 4 on aga näha, et rahaliste toetuste hulk hakkas alates 2012. aastast langema, ning tegi seda kuni 2015. aastani, peale mida hakkasid USA poolt antavad summad tõusma. Kuna 2012. jääb USA Aiasse pöördumise algusesse, siis on võimalik, et USA administratsiooni eesmärk oli Aiasse pöördumise raames Euroopasse antud rahastust vähendada. Kuid 2014. aastal toimunud Krimmi annekteerimine Venemaa poolt tegi sellele lõpu, ning alates 2016. aastast alustas USA välisabi mahtude suurendamist.

4.3 Muutused Euroopa riikide kaitsekuludes

4.3.1 Euroopa riikide kaitsekulude võrdlus

Järgnevatel joonistel (Joonis 5, Joonis 6) on välja toodud töö valimis oleva 14 riigi kaitsekulutused protsendina riigi SKPst aastatel 2001-2022. Joonis 5 on toodud välja iga riigi kulutused eraldi, juurde on lisatud ka kõikide riikide keskmine. Joonisel 6 on riigid jaotatud gruppidesse samadel alustel nagu eelmises peatükis.

Mõlemalt jooniselt tuleb selgelt välja riikide kaitsekulutuste U-kujuline trend. Vaatlusperioodi algul on enamike riikide kaitsekulutused suhteliselt kõrged, jõudes madalpunkti aastatel 2011-2015. Praeguseks on enamustes riikides kaitsekulutused naasnud vaadeldud perioodi alguses olnud tasemele või tõusnud sellest kõrgemale. Toon välja asjaolu, et 2008. aastal toimunud Vene-Gruusia sõda, ei suutnud panna NATO liikmesriikide kaitsekulutusi tõusma. See näitab kuidas 2008. aastal polnud Venemaast tulenev oht piisavalt suur või reaalne enamuste NATO liikmesriikide jaoks. Suurbritannias, Prantsusmaal, Saksamaal, Hollandis, Norras ja Itaalias küll tõsteti 2009. aastal kaitse-eelarveid, kuid need tõusud pöörditi kohe järgnevatel aastatel tagasi. Huvitav on ka tõsiasi, et NATO idatiiva riikide kaitsekulutused ei tõusnud sel perioodil, kuigi Venemaalt tulevat ohtu tunnetati siinpool pigem tugevamini, kui Lääne-Euroopas. Vaatamata sellele langesid ka idatiiva riikide kaitsekulutused sarnaselt ülejäänud töös vaadeldud NATO riikidele.

2011. aastal, kui USA's hakati ametlikult rääkima Aasia sajandist ja vajadusest pöörata USA'd rohkem Aasia poole, jätkasid Euroopa NATO liikmesriikide kaitsekulutused langevat trendi.

Peale 1999. aastat liitunud NATO liikmesriikide jaoks lõppesid küll selle aastaga kaitsekulude edasised langused, nagu näha Joonis 6-lt, kuid tõusu kaitsekulutustes polnud USA potentsiaalne panuse vähenemine Euroopas tekitada.

2014. aastal toimunud Krimmi annekteerimine Venemaa poolt ja sellele järgnenud sõda Ida-Ukrainas, suutis lõpetada Euroopa riikide kaitsekulude pealt kokkuhoidmise. Samuti oli kaitsekulude kasvule oluline mõju ka samal aastal toimunud NATO Wales'i tippkohtumisel, sest seal võtsid liikmesriigid vastu otsuse oma kaitsekulusid järgmise kümnendi jooksul oluliselt tõsta (NATO, 2014). Seda on eriti näha NATO'ga peale 1999. aastat liitunud riikide seas, kus kaitsekulude kasv on olnud väga tempokas. Enne 1999. aastat liitunud NATO liikmesriikide seas jätkus kaitsekulude langemine 2015. aastani, peale mida on hakanud kulude tase tõusma, kuigi seda oluliselt aeglasemalt kui nendes riikides kes liitusid NATO'ga peale 1999. aastat. See kasvu aeglus on tõenäoliselt tingitud Lääne-Euroopa riikide vastumeelsusest rikkuda suhteid Venemaaga, ning vähendada heaoluühiskonnale minevat kulu, selleks et kaitsekulutusi tõsta.

Alates 2014 aastast on aga riikide kaitsekulutused hakanud enamjaolt stabiilselt tõusma. See viitab 2014 aastal alanud konfliktile Ukrainas ning samal aastal toimunud NATO Wales'i tippkohtumise edukusele, sest seal võtsid liikmesriigid vastu otsuse oma kaitsekulusid järgmise kümnendi jooksul tõsta 2%-ni SKP'st (NATO, 2014).

Kindlasti on Venemaa rünnak Ukraina vastu 2022. aastal tõstnud kaitse-eelarveid veelgi kuid kuna töös vaadeldav ajaperiood lõppeb 2022. aastaga, ei ole näha tol aastal alanud Vene-Ukraina täiemahulise sõja mõju riikide kaitse-eelarvetele.

4.3.2 Kaitsekulude ja USA välisabi korrelatsioonid

Kuna korrelatsioonanalüüsis riikide eelarvete ja USA poolt jagatud toetuste vahel esinesid ebakõlad korrelatsioonikordaja väärtuse ja korrelatsiooni hajuvusdiagrammi vahel, eemaldati töö korrelatsioonanalüüsist 2022. aasta, selle erilise erandlikkuse tõttu, ning raporteerin ainult neid tulemusi, kus korrelatsioonikordaja ja hajuvusdiagramm mõlemad korrelatsiooni näitasid. Selliseid korrelatsioone esines Suurbritannia kaitsekulutuste ja Lätile ($n = 21$, $r = -.679$, $p < .001$), Leedule ($n = 21$, $r = -.622$, $p = .003$) ning Poolale ($n = 21$, $r = .629$, $p = .002$) antud USA välisabi vahel. On huvitav, et Suurbritannia kaitsekulude tõusul on positiivne seos suurenenud USA välisabiga Poolale aga negatiivne seos Lätile ja Leedule antud abiga.

Tugevaid positiivseid korrelatsioone esines ka Leedu kaitsekulude ja Eestile ($n = 21$, $r = .617$, $p = .003$) ning Lätile ($n = 21$, $r = .787$, $p < .001$) antud USA sõjalise välisabi koguste vahel. Riigisiseseid korrelatsioone esines Leedu ($n = 21$, $r = .688$, $p < .001$) ja Läti ($n = 21$, $r = .626$, $p = .002$) kaitsekulude ja neile antud toetuse vahel. On näha, et nende kahe riigi puhul on USA abi ja riikide kaitsekulutused tõusnud käsikäes. Ei saa täie kindlusega väita kas kumbki põhjustab teise tõusu, kuid seos nende vahel eksisteerib, ning selle töö kohapealt on võimalus, et USA abi suurus sõltub mingil määral riigi enda panusest iseenda kaitsele huvitav. Samuti tuleb mainida ka Poolat ($n = 21$, $r = -.562$, $p = .014$) kelle korrelatsioon ei ole küll statistiliselt oluline, kuid erandlik negatiivne korrelatsioon tasub välja toomist. Sellest võib loogiliselt järeldada, et Poola kasvava võimekusega enda kaitset ise heal määral rahastada, on vähendanud neile USA poolt antud abi kogust.

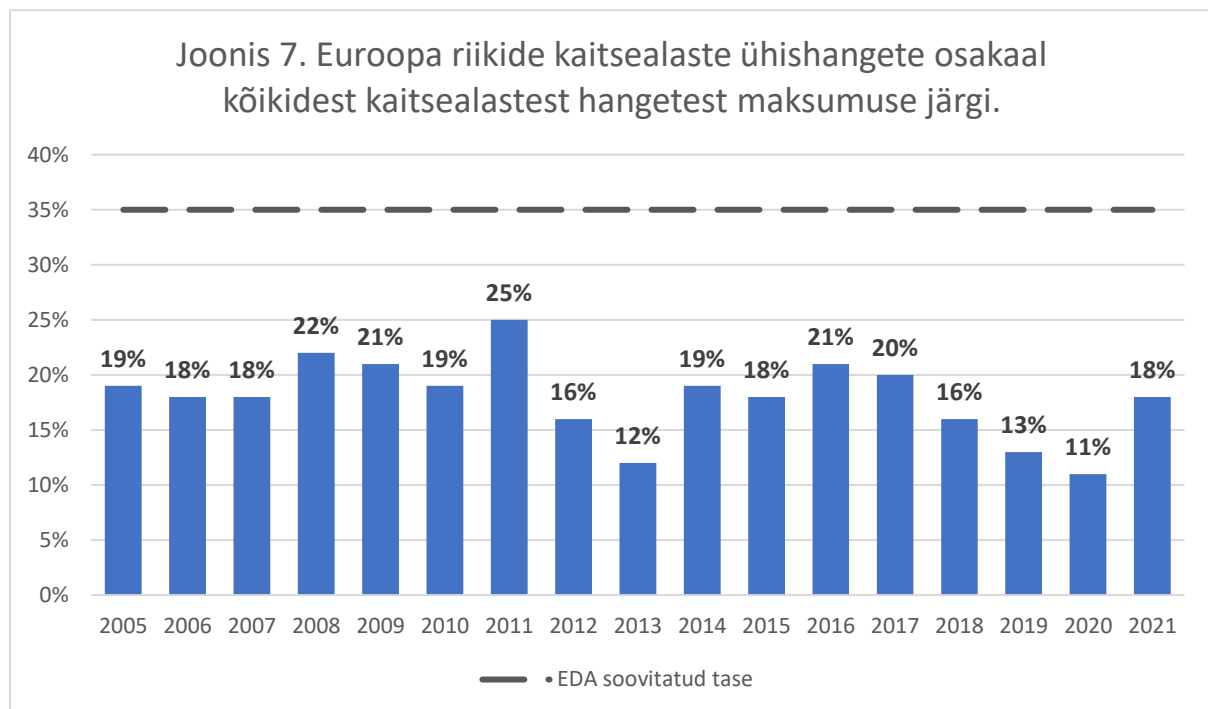
Töös vaadeldud perioodil on kaitsekulutuste osas kõige stabiilsemad riigid olnud Saksamaa ja Prantsusmaa. Mõlema riigi kaitsekulutuste kõikumised vaadeldavas perioodis mahtusid 0.3% SKT'st sisse. Saksamaa puhul siis 1.1% - 1.4% ja Prantsusmaa puhul 1.8% - 2.1%. Seejärel oli Taani, kõikudes 0.4 protsenti, 1.1% ja 1.5% vahel. Pooleprotsendipunktilise kõikumisega järgnesid Itaalia, 1.2% - 1.7%; ning Holland ja Hispaania, mõlemad 1.1% - 1.6% kaitsekulutuste osakaaluga SKPst. Poola kaitsekulutused ulatusid 1.8%'st 2.4%'ni, väärtuste vahemik seega 0.6 protsenti. 0.7% vahega järgnevad Suurbritannia, 1.9% - 2.6% ja Norra 1.4% - 2.1%. Ungari ja Eesti kaitsekulutused kõikusid 0.9% võrra, Ungaril 0.9%'st 1.8%'ni ja Eestil 1.4%'st 2.3%'ni. 1.2% ulatuses kõikusid Läti, 0.9% - 2.1% ja Rumeenia 1.2% - 2.4%. Kõikidest vaadeldud riikidest enim kõikunud kaitsekulutustega oli Leedu, mille kaitsekulud ulatusid 0.8%'st aastatel 2011-2013 kuni 2.5%'ni aastal 2022.

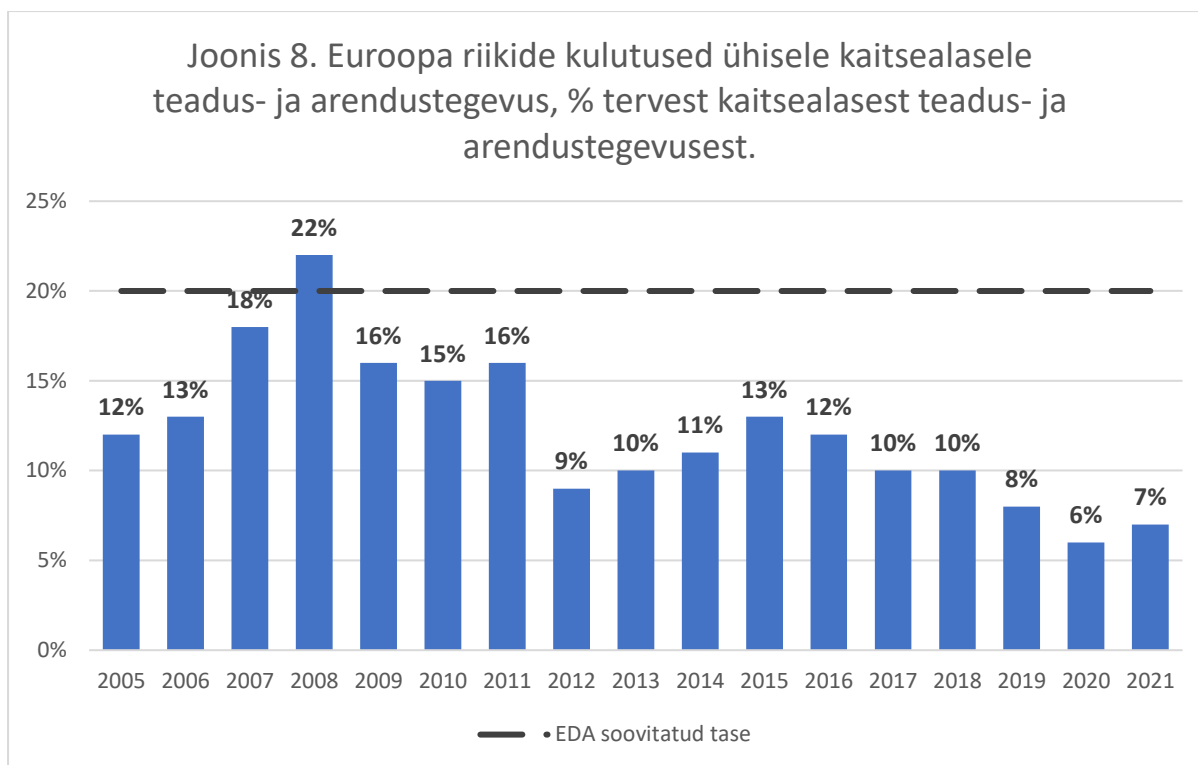
Kui Saksamaa kaitsekulude stabiilsust saab seletada nende sooviga toetada ulatuslikku heaoluriiki, kuid Prantsusmaa kulutuste stabiilsust võib seletada Prantslaste ajalooline iseseisvus NATO ja USA tegevustest. 1966-2009. aastatel kestnud Prantsusmaa eemale astumine NATO juhtimisstruktuuridest ning NATO üksuste väljasaatmine Prantsusmaa pinnalt on selle parim näide. Võib arvata, et Prantsusmaa on vähem mõjutatud USA pöördest Aiasse ja NATO otsustest, kuna näeb end oma kaitsepoliitikas pigem iseseisva tegutsejana. Prantsusmaal on ka olemas enda tuumarelvastus, mis on ka erinevalt teistest tuumarelvastatud riikidest kasutuse doktriini osas erinev. Prantsuse kaitsepõhimõtete üks keskne mõte on, et nende tuumarelvad ja sellest tulenev heidutus on piisav hoidmaks ära igasuguse rünnaku

Prantsusmaa enda vastu. Ning kuna Prantsusmaa ei ole oma tuumaheidutuse osas sõltuv ühestki teisest riigist, saab Prantsusmaa seda heidotust kasutada ükskõik kuna, ükskõik kelle vastu, doktriinijärgselt on võimalik ka väiksema tuumarelva esimene kasutus, eesmärgiga hoiatada vastast ning panna teda ümber mõtlema enne kui kasutatakse suuri kontinentide-vahelisi ballistilisi tuumalõhkepeadega rakette.

Suuremad muutused kaitsekulutuses on pigem toimunud Ida-Euroopa riikide seas, mis ilmestab jällegi kui tugevalt need riigid Venemaalt tulenevat ohtu tajuvad.

4.4 Muutused Euroopa riikide kaitsekoostöös

Järgnevalt antakse ülevaade Euroopa riikide kaitsekoostöö alastest muutustest Euroopa Kaitseagentuuri raporteeritud andmete põhjal (European Defence Agency, 2022). Kuigi riikide üldised kaitsekulutused on hakanud tõusma peale 2011-2015 aastate madalpunkti ei saa sama öelda ühiste kaitseinvesteeringute või teadus- ja arendustegevuse kohta. Euroopa Kaitseagentuuri raporti joonistelt (Joonis 7, Joonis 8) on näha, et nii ühiste hangete osakaalud kui ka ühiste kaitsealaste teadus- ja arendustegevuse osakaalud Euroopa Liidu liikmesriikide kaitsekuludest on langevas trendis.

Küll aga tuleb mainida, et EDA raporti andmeid ei ühti täielikult selles töös uuritavaga, kuna koosneb ainult Euroopa Liidu liikmeriikide poolt raporteeritud andmetest, ehk nende jooniste koostamisel oli vaadeldavate riikide valim suurem kui selles töös. Aga kuna enamus selles töös vaadeldavates riikidest, 12 riiki 14st, on ka EL liikmesriigid saab minu hinnangul EDA andmete trendi üldistada ka selle töö jaoks.

Kui vaadata jooniseid 7 ja 8 ja mõelda spetsiifiliselt USA Aiasse pöördumise kontekstis, siis jääb mulje, et pööre Aiasse pole olnud suuteline motiveerima Euroopa riike omavahel kaitsealaselt rohkem koostööd tegema. Joonistelt on isegi näha, et peale 2011. aastat, ehk siis kui pööre Aiasse sai ametlikult välja kuulutatud Obama administratsiooni poolt (Clinton,

2011; Obama, 2011), on Euroopa riikide ühise kaitsealase teadus- ja arendustegevuses osakaal riikide kaitsekulutuste tervikust langenud kokku 7% ehk 16%lt 9%le. Loomulikult on üsna tõenäoline, et see langus polnud otseselt USA välispoliitiliste prioriteetide muutumisega otseselt seotud. Kuid siiski, kuna need väärtused pole vaatlusperioodi lõpuni jõudnud tagasi Aasiasse pöördumise eelsesesse aega, jääb mulje, et pööre on pigem vähendanud Euroopa kaitsekoostööd, või vähemalt teadus- ja arendustöö osa sellest. Sarnased muutused on toimunud ka ühistes kaitsehangetes, kus peale 2011. aastal langeb nende osakaal riikide kaitsekulutustes 9%, 25%lt 16%le. Sellest tulenevad järeldused on samalaadsed mis teadus- ja arendustööde väärtuste osas.

Mõeldes 2011. aastast kaugemale, on järgmine huvi pakkuv aasta 2016-2020, ehk president Donald Trump'i valitsemisaeg. Trump on teadatuntult väga skeptiline USA osaluse üle NATOs ning tegi selle oma valitsemisajal väga selgeks. Seetõttu oleks loogiline kui näeksime EDA joonistelt sel ajal Euroopa riikide omavahelise koostöö suurenemist, tulenevalt Trumpi Euroopa vastase retoorika tõttu kasvanud hirmust USA poolse hülgamise (*abandonment*) ees. Teoorias peaksid Euroopa Liidu riigid panustama rohkem et säilitada tugeva liitlase toetus (Snyder, 1990), kuid nagu näha EDA andmetest siis, reaalsus on vastupidine. Vastavalt peatükis 4.2 nähtule, sobib kaitsekulude kogusumma trend Snyder'i teooriaga kokku. Kuid ühishangete ja ühise teadus- ja arendustegevuse rahastus liigub sellele vastupidises suunas. 2016-2020 aastatel langes ühishangete osakaal 21%lt 11%le ning teadus- ja arendustegevuse osakaal 12%lt 6%le.

USA Aasiasse pöördumise (*pivot to Asia*) vähesele mõjule Euroopa kaitsekoostöö tugevdamisele iseloomustab ka asjaolu, et CSIS'i raportis, milles kasutati sedasamust Euroopa Kaitseagentuuri 2020-2021 aasta raporti andmeid, nimetatud kaitsekoostööd mõjutanud sündmustest, oli USA sõjalise panuse vähenemine Euroopas teeninud ära ainult ühe lause (Monaghan, 2023, p. 2). Samas on mitme lõiguga seletatud kuidas koostöö vajadust on hoopis mõjutanud Euroopa riikide kehv valmisolek oma lähipiirkonnas sõjalisi tegevusi ilma USA toetuseta läbi viia (Monaghan, 2023, p. 2). Huvitav on, et isegi kui Euroopa riikide kaitsekulutused on viimastel aastatel tõusnud ja sõjaline oht piirkonnas on kasvanud, ei ole Euroopa riigid olnud suutelised efektiivselt koostööd teha.

Kui USA pööre Aiasse Euroopa riikide kaitsepoliitikat kuidagi muutnud on, siis ainult eraldi iga riigi siseselt. Ühtseid tegevusi ja panuseid Euroopa kui terviku kaitsevõime parandamisesse on olnud pigem vähe. Sellest tulenevalt väidan, et hetkel on Euroopa riikide omavaheline kaitsekoostöö, alternatiivina USA julgeolekugarantiidele välistatud. Kui riigid näevad USA potentsiaalset panuse vähenemist ohuna, siis on tõenäolisem, et iga riik otsustab iseseisvalt sellele ohule reageerida.

Selleks, et lisada uuritud andmetele konteksti ning aru saada, kas arengud Euroopa kaitsekoostöös on toimunud soovil vähendada USA potentsiaalse eemaldumise mõjusid või on tegu osa üldisest Euroopa integratsiooni protsessist, antakse järgnevalt lühike ülevaade olulisematest Euroopa Liidus aset leidnud kaitsekoostöö alastest arengutest.

Üks suuremaid debatte Euroopa kaitsekoostöös on olnud nõ 'Euroopa Armees' üle. Diskussioon selle üle on toimunud alates 1950. aastatest kui üritati luua Euroopa Kaitsekaitseühendus (*European Defence Community*), mis kukkus aga Prantsusmaa vastuseisu tõttu läbi. Praeguseks on Kaitseühenduse mantlipärija rolli üle võtnud Euroopa Kaitseagentuur (*European Defence Agency*), mis loodi aastal 2004 eesmärgiga toetada Euroopa Liidu liikmesriikide vahelist kaitsekoostööd, tugevdada Euroopa kaitsetööstust ning olla liides Euroopa Liidu välispoliitika sõjaliste ja poliitiliste tegevuste vahel. Põhiliselt haldab ja juhib kaitseagentuur erinevaid ühiseid kaitsehankeid ja tehnoloogiaarendus projekte (European Defence Agency, n.d.). Eraldiseisvana Euroopa Kaitseagentuurist, loodi 2017 aastal Euroopa Kaitsefond, Euroopa Komisjoni instrumendina, mis erinevalt Kaitseagentuurist keskendub rohkem kaitsetööstuse ettevõtete projektide rahastamisele.

Lisaks on mitmed Euroopa poliitikud toetanud ideed Euroopa Armees loomisest (Knezovic & Lopes, 2020, pp. 345–349), kuigi see pole siiani uudiste pealkirjadest kaugemale jõudnud. Ning nagu järgnevatest lõikudest näha, pole arengud Euroopa riikide kaitsekoostöös olnud sugugi nii positiivsed, et tagada realistlikku plaani Euroopa Armees loomiseks lähitulevikus.

2013. aastal, hakkas Euroopa Ülemkogu kasutama mõistet 'strateegiline autonoomia'. Euroopa Liidu ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (*Common Security and Defence Policy*) arutelu raames jõuti arusaamale, et Euroopa Liit vajab kaitsetehnoloogilist ja tööstuslikku baasi, mis suudab suurendada oma strateegilist autonoomiat ja võimet tegutseda koos partneritega. Euroopa Liit soovis kuvada strateegilist autonoomiat kui protsessi mis ei ole suunatud EL-

NATO vahelise koostöö vastu vaid mõeldud seda koostööd tugevdama (EPRS, 2022). Kuigi Euroopa Liit ei raamista seda NATO vastase tegevusena, on siiski strateegilise autonoomia arendamise eesmärk vähendada Euroopa Liidu liikmete sõltuvust NATO'st ehk põhiliselt USA'st. See ühtib töö teoreetilise eeldusega, ning viitab sellele, et Euroopa riigid näevad USA poolset hülgamist (*abandonment*) reaalse võimalusena, milleks tuleb valmistuda.

Reaalsete EL'i alla kuuluvate sõjaliste võimete osas on 1990-te aastate lõpust üritatud luua Liidule oma enda kiire reageerimisvõimega sõjalist üksust. 2005. aastal saavutas Euroopa Liidu lahingrupi projekt esmase tegevusvõimekuse, oldi suutelised 10 päeva jooksul, peale EL'i Ülemkogu otsust, kriisipiirkondades ülesandeid täitma. Lahinggrupid teenivad 6 kuuliste valimisoleku perioodidena ja koosnevad 1500st sõdurist, erinevatest Euroopa Liidu liikmesriikide kaitsejõududest. 2007. aastal saavutati viimaks täielik tegevusvõimekus, ehk alalises valmisolekus oli vähemalt kaks lahinggruppi. Siiani pole Euroopa Liit ühtegi lahingruppi operatiivselt kasutanud (Barcikowska, 2013; EEAS, 2013, 2017). Kuigi Euroopa Liit näeb lahingrühade projekti väga edukana, ning kavatseb selle põhjal arendada välja Euroopa Liidu suurendatud kiirreageerimisvõime (European External Action Service, 2023), on fakt see, et lahingrühade pole kordagi väljaspool õppuseid kasutatud, ehk selle reaalne mõju, väljaspool paberit, on tõenäoliselt minimaalne (Hodge, 2014, pp. 407–408). Kiirreageerimisüksuste ja muude EL'i sõjaliste üksuste loomine toetaks eeldust, et Euroopa riigid üritavad oma kaitsevõimekusi ja -koostööd suurendada, kuid nende võimete vähene rakendamine ja edasi arendamine ei näita, et USA pöördest Aiasse tulenev oht oleks Euroopa riikidele piisavalt suur.

5. Järeldused ja arutelu

Siinkohal arutletakse analüüsi tulemuste üle ning antakse vastused töö algul püstitatud hüpoteesidele.

Esimene hüpotees oli: **USA panus Euroopa kaitsele on vähenenud peale Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitika algust.** Nagu peatükis 4.2.1 mainitud pole USA sõdurite hulga vähenemist vabalt kättesaadavate andmete põhjal võimalik väita. DMDC andmete järgi on Euroopas paiknevate USA sõdurite arv püsinud suhtelisel stabiilsena. Ning niikaua kuni USA sõdurid Euroopas, eriti Ida-Euroopa riikides asuvad, ei pea ka tõenäoliselt muret tundma, et sõja korral USA Euroopa üksi jätkaks. On ebatõenäoline, et USA hakkaks oma sõdureid eesliinidelt tagasi tõmbama või jätkaks neid ilma toetuseta kui nad juba lahingutegevusse sattunud olid. Seetõttu ei saa Euroopa riikide seas hirm USA poolse hülgamise ees, eriti suure mõjuga olla.

Lisaks on USA panuse Euroopa kaitsele oluline osa ka nende poolt jagatud rahastus. Peatükis 4.2.2 antud ülevaatest oli näha kuidas üldiselt on USA rahalised kaitsetoetused Euroopa riikidele olnud tõusvas trendis. Kuid konkreetsemalt Aasia pöördega seotult, on näha kuidas alates 2012. aastast langesid USA poolt jagatud toetused, mis sobiks esimeses hüpoteesis püstitatud väitega. Eriti tajutav oli langus Balti riikidele antud toetuse koguses nagu näha joonis 4. Toetuste vähenemine kestis aastani 2014, langedes ligi 36 miljonilt eurolt 11 miljoni euroni. Põhjus miks toetuste kahanemine 2014. aastal peatus, ei ole tingitud mitte sellest, et pööre Aiasse sel aastal läbi sai, vaid väga tõenäoliselt hoopis Venemaa rünnakust Ukraina vastu. See pani USA'd ümber hindama Ida-Euroopa liitlastele Venemaalt tulevat ohtu. Mistõttu tuli USA'l ümberhinnata üks Aiasse pöördumise eeldus, et Euroopas on julgeolekuolukord muutunud piisavalt turvaliseks, et USA abi Euroopa liitlastele pole nii oluline. Ka president Donald Trump'i valitsusajal esinenud skeptilisus USA NATO liikmesuse üle, ei väljendu kuidagi sellest töös kasutatud andmetes. Kõike seda arvestades, võib esimese hüpoteesi kohta öelda, et kuigi Aiasse pöördumise algul oli USA rahaline panus Euroopasse langemas, siis Venemaa agressiivne käitumine sundis USA'd oma panust Euroopa kaitsele säilitama. Töö vaatlusperioodi viimaseks aastaks on USA rahaline tugi Euroopa riikidele jõudnud rekordkõrgustesse. Esimene hüpotees on seega ümberlükatud.

Järgmiseks hüpoteesiks sai paika pandud järgmine väide: **Euroopa riigid on tõstnud oma iseseisvat kaitsevõimekust reaktsioonina USA Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitikale.** Selle hindamiseks oli põhilise mõõdikuna kasutusel riikide kaitsekulutuste osakaal riigi SKP'st. Esialgu, vaadates Euroopa riikide kaitse-eelarvete muutumist, ei tundu, et nende muutumine oleks kuidagi mõjutatud USA pöördest Aiasse. 2011. aastal kui pööre Aiasse alguse sai, oli enamikes Euroopa riikides kaitse-eelarved langemas ning jätkasid langemist kuni 2014. aastani. Järelikult ei näinud vaadeldud Euroopa riigid president Obama administratsiooni tegevust kui midagi sellist millel oleks reaalne Euroopa julgeolekut ohustav mõju. Vähemalt mitte sellisel määral, et kaaluda üle riikide majanduslikke huve peale 2009. aasta majanduskriisi. Ning 2014. aastale järgnenud tõus on väga tõenäoliselt vastuseks Krimmi okupeerimisele Venemaa poolt, ning kaitsekulude kasv on tõusnud kuni vaadeldava perioodi lõpuni tulenevalt Venemaa ohu kasvamisest. Kuigi Balti riikide seas esines positiivseid korrelatsioone USA toetuse ja riikide kaitse-eelarvete vahel, ei saa ülejäänud Euroopa kohta sama väita. Poola kohta saab isegi väita vastupidist, kuna leidis negatiivne korrelatsioon USA toetuse ja Poola kaitse-eelarve vahel. Seetõttu ei saa korrelatsioonanalüüsi tulemuste põhjal anda selget hinnangut hüpoteesi kasuks või vastu. Kõige selle põhjal hindan, et ka hüpotees 2 ei pea paika, kuna kuigi Euroopa riikide kaitsekulutused ja sellest tulenevalt nende kaitsevõime on kasvanud, ei leidnud töös laialdast kinnitust, et see oleks toimunud reaktsioonina USA tegevusele.

Viimane hüpotees sai püstitatud järgmiselt: **Euroopa riikide omavaheline kaitsekoostöö on tihenendunud reaktsioonina USA Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitikale.** Nagu peatükis 4.4 antud kaitsekulutuste muutuse ülevaates selgus, pole Euroopa kaitseagentuuri andmetel Euroopa riikide vaheline kaitsekoostöö, vähemalt rahas mõõdetuna, suurenenud. Pigem on vaadeldud ajaperioodil näha kaitsekoostöö vähenemist ja kaitsepoliitika kasvavat eraldatust Euroopa-ülesest koostööst. See on vastupidine paljude autorite poolt soovitatule, kus nähakse suurenenud kaitsealast integratsiooni ainukese võimalusena Euroopal arvestatavat sõjalist jõudu saavutada (Hodge, 2014; Knezovic & Lopes, 2020; Monaghan, 2023). Kuigi ebatõenäoline, on joonistelt võimalik ka välja lugeda, et kaitsekoostöö rahastuse kahanemine on toimunud USA Aiasse pöördumise tõttu. Nende asjaolud põhjal saab väita, et hüpotees 3 ei vasta tõele, ning USA Aiasse pöördel pole olnud positiivset mõju Euroopa riikide vahelisele kaitsekoostööle.

Kokkuvõte

Selle uurimuse eesmärgiks oli saada kinnitust kuidas USA Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitika on mõjutanud USA poolset julgeolekugarantiid Euroopale ja seeläbi ka selle mõju Euroopa riikide julgeolekutunnetusele. Selle teostamiseks kasutati kvantitatiivset andmeanalüüsi, mille raames analüüsiti andmeid mis kajastasid USA sõdurite hulka Euroopas, USA sõjalise välisabi hulka Euroopa riikidele ning Euroopa riikide kaitsekulutusi ja kaitsekoostööd. Nende andmete abil uuriti töö käigus kuidas on muutused USA poolset julgeolekugarantiis Euroopale mõjutanud Euroopa riikide panust riigikaitsele ja NATO'sse laiemalt ja samuti Euroopa riikide omavahelist julgeolekualast koostööd.

Töö teoreetiliseks lähtekohaks oli Glenn Snyder'i liiduteooria ja hülgamise (*abandonment*) mõiste. Sellest lähtuvalt peaks Euroopa NATO liikmesriikide seas esinema hirm et USA ei täida oma kohustusi NATO's. Lisaks on oluline ka Euroopa riikide sõltuvus USA julgeolekugarantiist. Snyderi teooria järgi peaksid USA poolset kaitsest rohkem sõltuvad Euroopa riigid veelgi enam hülgamist kartma. Hülgamise hirmu vähendamiseks peaksid riigid kas suurendama oma panust liitu või otsima alternatiivseid julgeolekugarantiisid. Seda saaksid Euroopa riigid teha suurendades omavahelist kaitsekoostöö ja -integratsiooni või tõstes kaitsekulutusi. USA on varasemalt kasutanud ähvardusi NATO'st lahkuda või oma panust vähendada, selleks et mõjutada Euroopa poliitikat. Teiseks teoreetiliseks lähtekohaks oli julgeoleku mõiste, mis sai defineeritud David Baldwini käsitluse järgi, kus Euroopa riigid taotlevad julgeolekut läbi soovi kaitsta oma territoriaalset terviklikust ja poliitilist autonoomiat, peamiselt Venemaalt tuleneva ohu eest.

Uurimustöö käigus uuriti kolme hüpoteesi paikapidavust. Esimene hüpotees: **USA panus Euroopa kaitsele on vähenenud peale Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitika algust**; sai ümberlükatud, kuna töös vaadeldud andmed nii USA sõjaliste jõudude paiknemise osas, kui ka Euroopa riikidele antud rahalise toetuse osas ei pikas perspektiivis langenud. Aiasse pöördumise algusaastatel oli näha küll langust USA rahalises toetuses, kuid see peatus tänu Venemaa rünnakule Ukraina vastu, mis sundis USA'd oma prioriteete ja tegevusi ümber hindama.

Teine hüpotees: **Euroopa riigid on tõstnud oma iseseisvat kaitsevõimekust reaktsioonina USA Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitikale**, sai samuti ümberlükatud. Kuigi

Euroopa riikide kaitsekulutused ja sellest tulenevalt nende kaitsevõime olid uuritud perioodil kasvanud, ei leidnud analüüsi käigus kinnitust, et see oleks toimunud peamiselt reaktsioonina USA tegevusele.

Ka viimane hüpotees: **Euroopa riikide omavaheline kaitsekoostöö on tihenend reaktsioonina USA Aiasse pöördumise (*pivot to Asia*) poliitikale**, sai ümber lükatud. Euroopa kaitseagentuuri andmetest oli väga selgelt näha, et Euroopa riikide omavaheline kaitsekoostöö, vähemalt hangete ja teaduse alal, pole suurenenud. Samuti pole peale Aiasse pöördumise poliitika algust toimunud suurel määral arenguid muudes Euroopa Liidu kaitse- ja julgeoleku alastes tegevustes.

Töö tulemuste põhjal saab järeldada, et kuigi USA Aiasse pöördumise poliitika oleks pidanud tekitama Euroopa riikides suurenenud hirmu USA poolse hülgamise ees, siis USA näiline pööre ei toimunud esiteks nii suures mahus ja nii õnnestunult kui planeeriti, samuti ei toimunud pööre Aiasse Euroopa julgeoleku arvelt. Nende põhjuste tõttu, pole Euroopa riikide seas toimunud ka oodatud kaitsevõimekuse suurendamist, kas siis läbi kaitse-eelarvete tõstmise või Euroopa Liidu sisese kaitsekoostöö suurendamise läbi.

Muidugi peab möönma, et töös USA panuse hindamisel kasutatud andmed ei olnud ideaalsed. Seetõttu oleks kasulik teemat uuesti uurida peale täpsemate andmete avalikustumist. Kuid siiski on see töö oma praegusel kujul kasulik, kuna annab aimdust sellest, kuidas on Euroopa riikide tunnetus nende julgeolekuolukorrast muutunud USA poolse Aasia prioritiseerimise kontekstis.

Kasutatud Alikad

- Allen, M. A., Flynn, M. E., & Martinez Machain, C. (2022). US global military deployments, 1950–2020*. *Conflict Management and Peace Science*, 39(3), 351–370. <https://doi.org/10.1177/07388942211030885>
- Baldwin, D. A. (1997). The concept of security*. In *Review of International Studies* (Vol. 23).
- Balogh, P. (2022). Patterns of Cooperation in the European Defence Sector-A Network-Approach-Based Investigation of EU Projects. In *Acta Univ. Sapientiae, eUropeAn And regional StUdieS* (Vol. 22).
- Barcikowska, A. (2013). *EU battlegroups, ready to go?*
- Clinton, H. (2011, November 11). America's Pacific Century. *The Economist*.
- Davidson, J. (2014). The U.S. "Pivot to Asia." *American Journal of Chinese Studies*, 21, 77–82. <http://www.jstor.org/stable/44289339>
- Defense Manpower Data Center. (2024). DoD Personnel, Workforce Reports & Publications. *Defense Manpower Data Center*. <https://dwp.dmdc.osd.mil/dwp/app/dod-data-reports/workforce-reports>
- Ditrych, O., & Kucera, T. (2022). Defence cooperation and change: How defence industry integration fostered development of the European security community. *Cooperation and Conflict*. <https://doi.org/10.1177/00108367221099086>
- EEAS. (2013). *EU BATTLEGROUPS*. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf
- EEAS. (2017). *EU Battlegroups*.
- Eesti Rahvusringhääling. (2022, December 8). USA saadab Eestisse HIMARS-i üksuse ja jalaväekompanii. *Eesti Rahvusringhääling*. <https://www.err.ee/1608814000/usa-saadab-eestisse-himars-i-üksuse-ja-jalavaekompanii>
- EPRS. (2022). *EU strategic autonomy 2013-2023 From concept to capacity*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733589/EPRS_BRI\(2022\)733589_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733589/EPRS_BRI(2022)733589_EN.pdf)

- European Defence Agency. (n.d.). *MISSION*. Retrieved March 27, 2024, from <https://eda.europa.eu/who-we-are/Missionandfunctions>
- European Defence Agency. (2022). *DEFENCE DATA 2020-2021*. <https://doi.org/10.2836/192883>
- European External Action Service. (2023, February 13). *EU Rapid Deployment Capacity*.
- Fettweis, C. J. (2011). Free Riding or Restraint? Examining European Grand Strategy. *Comparative Strategy*, 30(4), 316–332. <https://doi.org/10.1080/01495933.2011.605020>
- Hodge, C. C. (2014). The Pivot in Perspective: American Naval Power, Then and Now. *Orbis*, 58(3), 392–412. <https://doi.org/10.1016/j.orbis.2014.05.006>
- House Armed Services Committee. (2023, April 26). *House Armed Services on Challenges in Europe [Press release]*. House Armed Services Committee. <https://www.eucom.mil/document/42365/housearmedservicesonchallengesineurope-politicopropdf>
- Ilinca, D. (2022). EUROPEAN DEFENCE TECHNOLOGY AND INDUSTRIAL BASE-SUPPORTING ELEMENT OF COOPERATION UNDER EU COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY. *Strategic Impact*, 83(2), 37–49. <https://doi.org/10.53477/1842-9904-22-9>
- Jakobsen, J. (2018). Is European NATO *really* free-riding? Patterns of material and non-material burden-sharing after the Cold War. *European Security*, 27(4), 490–514. <https://doi.org/10.1080/09662839.2018.1515072>
- Joffe, J. (1984). Europe's American Pacifier. *Foreign Policy*, 54, 64–82. <https://doi.org/10.2307/1148355>
- Katagiri, N. (2019). A Critical Assessment of the Asia Rebalance. In *Chinese Journal of International Politics* (Vol. 12, Issue 1, pp. 35–60). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/cjip/poy018>
- Knezovic, S., & Lopes, M. E. (2020). The European army concept - an end-goal or a wake-up call for European security and defence? *Eastern Journal of European Studies*, 11(2), 334–352.

[http://ezproxy.utlib.ut.ee/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true
&AuthType=ip,url,uid&db=edsdoj&AN=edsdoj.8765cc7f3302457c95bf8f3144b52636
&site=eds-live](http://ezproxy.utlib.ut.ee/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,uid&db=edsdoj&AN=edsdoj.8765cc7f3302457c95bf8f3144b52636&site=eds-live)

Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania. (2023, September 20). *Next US rotation begins service in Lithuania*. Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania. <https://kam.lt/en/next-u-s-rotation-begins-service-in-lithuania>

Monaghan, S. (2023). *Solving Europe's Defense Dilemma*.

NATO. (2014). *Wales Summit Declaration issued by NATO heads of state and government*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

Obama, B. (2011). *Remarks By President Obama to the Australian Parliament*. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja Kvantitatiivne Uurimisviis Sotsiaalteadustes* (E. Kärner, Ed.). Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content>

Pricopi, M. (2013). THE IMPORTANCE OF THE TRANSATLANTIC LINK FOR THE EUROPEAN DEFENCE INTEGRATION PROCESS. *Revista Academiei Fortelor Terestre*, 18(4), 347–353. [http://ezproxy.utlib.ut.ee/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true
&AuthType=ip,url,uid&db=a9h&AN=93330219&site=eds-live](http://ezproxy.utlib.ut.ee/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,uid&db=a9h&AN=93330219&site=eds-live)

Ringsmose, J., & Webber, M. (2020). Hedging their bets? The case for a European pillar in NATO. *Defence Studies*, 20(4), 295–317. <https://doi.org/10.1080/14702436.2020.1823835>

Rühle, M. (2013). The Future of the Transatlantic Security Relationship. *American Foreign Policy Interests*, 35(5), 283–287. <https://doi.org/10.1080/10803920.2013.836015>

Schuessler, J. M., & Shiffrinson, J. R. (2019). The Shadow of Exit from NATO. *Strategic Studies Quarterly*. https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/SSQ/documents/Volume-13_Issue-3/Schuessler.pdf

- Shambaugh, D. (2013). Assessing the US “Pivot” to Asia. *Strategic Studies Quarterly*, 7(2), 10–19. <http://www.jstor.org/stable/26270763>
- Snyder, G. H. (1984). The Security Dilemma in Alliance Politics. *World Politics*, 36(4), 461–495. <https://doi.org/10.2307/2010183>
- Snyder, G. H. (1990). Alliance Theory - A Neorealist 1st Cut. *JOURNAL OF INTERNATIONAL AFFAIRS*, 44(1), 103–123. <http://ezproxy.utlib.ut.ee/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,uid&db=edswss&AN=A1990DK16900008&site=eds-live>
- Statista Research Department. (2023). *Number of U.S. military personnel in Europe 1950-2021*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/1294309/us-troops-europe/>
- STOKES, D., & WHITMAN, R. G. (2013). Transatlantic triage? European and UK “grand strategy” after the US rebalance to Asia. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 89(5), 1087–1107. <http://www.jstor.org/stable/24538298>
- Sweeney, S., & Winn, N. (2020). EU security and defence cooperation in times of dissent: analysing PESCO, the European Defence Fund and the European Intervention Initiative (EI2) in the shadow of Brexit. *Defence Studies*, 20(3), 224–249. <https://doi.org/10.1080/14702436.2020.1778472>
- The World Bank. (2024). *World Development Indicators | DataBank*. The World Bank. <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=MS.MIL.XPND.GD.ZS&country=FRA,DEU,ITA,ESP,POL,LVA,LTU,EST,DNK,HUN,NLD,ROU,GBR,NOR#advancedDownloadOptions>
- U.S. Agency for International Development, & U.S. Department of State. (2024, February 29). *ForeignAssistance.gov*. ForeignAssistance.Gov. <https://www.foreignassistance.gov/data>
- U.S. Department of Defense. (2022). *FACT SHEET - U.S. Defense contributions to Europe*. <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3078056/fact-sheet-us-defense-contributions-to-europe/>
- U.S. Embassy Vilnius. (2024, February 15). *U.S. Embassy Vilnius*. Twitter. <https://x.com/USEmbVilnius/status/1758130654364229717?s=20>

- USAFacts. (2024, February 3). *Where are US military members stationed, and why?* USAFacts. <https://usafacts.org/articles/where-are-us-military-members-stationed-and-why>
- Willis, C. (2017). *The Obama Pivot to Asia: An Analysis of the Fundamentals The Obama Pivot to Asia: An Analysis of the Fundamentals The Obama Pivot to Asia: An Analysis of the Fundamentals*. <https://digitalcommons.unf.edu/etd/779>
- Wolf, R., & Gareis, S. (2016). Home Alone? The US Pivot to Asia and Its Implications for the EU's Common Security and Defence Policy. *European Foreign Affairs Review*, 21, 133–150.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karel Kullamaa, (isikukood: 50105255718) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Ameerika Ühendriikide välispoliitiline pööre Aiasse ja selle mõjud Euroopa julgeolekupoliitikale”, mille juhendaja on Raul Toomla,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemise-ni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.